

Izvestje
c. kr. državne nižje gimnazije
v Ljubljani
o šolskem letu 1897./98.

Na svetlo dal c. kr. ravnatelj

Fran Wiesthaler.

Vsebina:

- 1.) Solin in njegove razvaline. Spisal prof. *Sim. Kutar.*
- 2.) Šolska poročila. Sestavil *ravnatelj.*

V Ljubljani 1898.

Založila c. kr. državna nižja gimnazija.

Natisnila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

Izvestje

c. kr. državne nižje gimnazije

v Ljubljani

o šolskem letu 1897./98.

Na svetlo dal c. kr. ravnatelj

Fran Wiesthaler.

Vsebina.

- 1.) Solin in njegove razvaline. Spisal prof. *Sim. Rutar.*
- 2.) Šolska poročila. Sestavil *ravnatelj.*

V Ljubljani 1898.

Založila c. kr. državna nižja gimnazija.

Natisnila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

Solin in njegove razvaline.

Spisal Sim. Rutar.

Solin, it. Salona, je sedaj neznatna vasica na severovzhodni strani Spljeta (6 km od njega oddaljena), ki ne šteje več nego dvajset blizu vkup stoječih hiš, a vsa občina šteje okoli 200 «dimov» in blizu 1000 prebivavcev.* Kraj se nahaja ob kratkem ali bistrem Jadru, čegar ime nas spominja mnogih sličnih krajevnih imen po Slovenskem (Jadranci, Adrijanci, Adrije po vzhodnem Štajerskem in zahodnem Ogerskem) in celo «Jadranskega morja», ki gotovo ni moglo dobiti svojega imena po toli neznatnem mestu Hadriji, pač pa morda nasprotno.

Jader izvira izpod Klisa (*Κλεισα*), utrjenega skalnatega hriba (360 m) nad Solinom, mimo katerega vodi najvažnejša prometna žila od obale v notranji del Dalmacije in sploh iz srednje Dalmacije v Bosno-Hercegovino, koder nameravajo sedaj izdelati železnico. Ime «Klis» je Slovencem predobro znano iz hrvaške zgodovine,** zlasti po slavnem junaku Marku s Klisa, ki je branil trdnjavo pred Turki, a se moral pred toliko silo umakniti in na Slovensko preseliti. Kdor pa pozna hrvaške narodne pesmi, spominjal se bo kliškega kapetana Petra Kružića ali Krušića (l. 1513.), ki se je s senjskimi Uskoki junaško boril s Turki pod Klisom skoro štirideset let, dokler si trdnjave niso osvojili l. 1557. in onde postavili sedež svojemu sandžakatu, ki je obsegal znatni del dalmatinske Hrvaške.

Za nas Slovence je tudi spomina vredno dejstvo, da si je hotel poslednji celjski grof Ulrik II. kot ban hrvaški podvreči Dalmacijo in torej prisvojiti si v prvi vrsti Klis, njen «ključ». Zato je poslal l. 1456. svojega vojskovodjo Ivana Vitovca pred Klis, ali ta ni mogel nič opraviti, ker je Pavel Kragulj hrabro branil trdnjavo. Ker je bil Ulrik kmalu potem zavrtno umorjen, opustili so Celjani vsako nadaljno operacijo proti Klisu. In vendar je morda s to ekspedicijo v kaki zvezi selitev hrvaških uskokov na južno Štajersko in bližnje Kranjsko v začetku šestnajstega stoletja. Potemec jednega teh uskokov je moral biti naš Dalmatin, rojen v Krškem, in po nekem Kačiću se je zaplodila ta hrvaška rodovina tudi na Slovensko, od katere izvirajo sedanji Orožni v Laškem trgu.***

Zahodno od Solina se razprostirajo ob globokem zalivu «ravna Kaštela» (Sette Castelli, bizantinska Parathalassia), najlepši in najbujnejši predel na dalmatinski obali. Tukaj vidiš najbolj obdelana polja in najplodonosnejše

* Solin zamenjavajo često s «Solunom» (Salonichi, Thessalonice, v stari Macedoniji, kakor Spljet s «Spoletom» v srednji Italiji.

** «Klis» se imenuje tudi potok na Vrhnikih, ki prihaja v Mačji vasi kot nadaljevanje Bele na dan.

*** Bidermann, Neuere slavische Siedlungen auf süddeutschem Boden.

vinograde. Že v srednjem veku je moral ta bogato obdarovani del zemlje biti dobro obdelan, ker so se v njem radi mudili hrvaški veliki župani, bani in prvi kralji od Trpimira do Zvonimira. Oni so darovali tam mnogo zemljišč spljetski cerkvi ter ustanovili mnogo zadušbin, kapelic, cerkev in samostanov. Benečani so podelili te predele v fevd svojim plemičem, ki so si sezidali ondi svoja utrjena letovišča, odtod ime «Kaštela». Od njih naprej se razprostira «Veliko polje», kjer so imeli Rimljani veteransko naselbino Sicum, a hrvaški kralji svoj grad Bihač.* Tudi tod je vse polno cerkvic iz osmega ali devetega stoletja, v katerih je vzdano vse polno rimskih arhitektoničnih nakrasnin, rimskih in srednjeveških nadpisnih kamenov. Za «Velikim» pride «Malo polje» trogirsko, kjer služijo veliki grmi aloy mesto plotov okoli vinogradov.

Trogir (it. Traù, stari «Tragurion») je sicer majhno mesto, ali ima krasno stolno cerkev sv. Lovrenca z mojstersko kapelo sv. Ivana Orsina. Poleg lepega romanskega zvonika z dvojnimi šiljastimi okni in oktogonske krstilnice, zanimlje nas najbolj neobičajen romanski portal, katerega je izdelal neki domač umetnik Radovan l. 1240., porabivši vsaj jeden del — tako hoče ustno poročilo — hrvaškega portala iz cerkve sv. Marte pod Bihačem. Pa če tudi to ne stoji, je vendar ta portal zanimiv zaradi tega, ker je podoben onemu v stolni cerkvi spljetski in dokazuje, da je bila tedaj v Dalmaciji posebna klesarska in graditeljska šola, ki je zaporedoma zidala cerkve po bogatejših mestih. Tako nahajamo krasno stolno cerkev tudi v Šibeniku, rodnem mestu italijanskega in hrvaškega pesnika Tommaseja, kateremu so lani postavili dostojen spomenik. Njegove «Iskrice» je prestavil tudi naš Vodnik.

V še tesnejši zvezi je Solin z našo slovensko zgodovino. Leta 600. julija meseca piše papež Gregor solinski duhovščini, kako jo obžaluje in se vznemirja zaradi napadov od strani Slovencev: *Et quidem de Sclavorum gente, quae vobis valde imminet, affligor vehementer et conturbor. Affligor in his, quoniam in vobis patior; conturbor, quia per Istriae aditum (črez Kras) iam Italiam intrare coeperunt.*** Slovenci so namreč prodirali od srednje Save po stari rimski cesti v Solin. Niso pa bili sami, nego v zvezi z Avari, ki so jim gospodovali in jih vedno naprej rinili in silili, da so se v prvi vrsti za nje bojevali; še le če so Slovenci že omahovali, so jim priskočili Avari na pomoč. Slovenci so se bili naselili ob jednom z Avari ob Savi navzgor in se polastili panonske nižine,** kjer so morali skrbeti Avarom za živež in naslado in tudi ladje tesati, da so mogli na njih črez Savo ropat hoditi v Bosno in Dalmacijo. Ravnatelj Bradaška je bil sicer opazil na str. 25. Trdinine zgodovine, da ni gotovo, da bi bili ravno panonski Slovenci napadali Dalmacijo (zlasti l. 548.), ali o drugem slovanskem rodu se ne more kaj takega domnevati, ker ga takrat v Panoniji ni bilo. Zato je najbolje, da vzprejmemo izraz nepristranskih nemških zgodovinarjev: *Avaro-Slavi*, ker so v resnici Avari vodili Slovence pri vseh njih bojnih podjetjih.

Slovenci so se na ta način udeležili tudi razrušenja Solina. O tem nam pripoveduje Konstantin Porfirogeneta prav romantično zgodbo v knjigi «De administrando imperio», ki jo je spisal za svojega sina Romana: «Vsako leto

* Drugi, bolj znani Bihač se nahaja ob Uni v «Turški Hrvaški».

** Parlatti, *Illyria sacra* II., pag. 287., Jaffé, *Regesta Pontificum*, Nr. 1320.

*** Roesler, *Über den Zeitpunkt der slavischen Ansiedlung an der Donau: Sitzungsberichte der hist. phil. Classe der k. Akademie*, Bd. LXXIII., S. 76 ff.

je hodilo tisoč dalmatinskih konjenikov, da branijo pokrajino ob Donavi pred navalom Slovenov. Nekdaj so opazili ti dalmatinski konjeniki ljudi in živino v slovenski zemlji, prekoračili so mejo, da si jo ogledajo, in ko so videli, da so same žene in otroci doma, ker so bili moški šli na boj, so posedli zemljo in odpeljali seboj vse polno plena v Solin brez najmanjše izgube. Ko so se pa Sloveni iz boja povrnili in našli svoja oplenjena stanovanja, so se postavili na stražo, ker niso vedeli, kdo jih je oropal.

«Ko so prišli dalmatinski stražniki naslednjega leta kakor po navadi zopet k Donavi, so prekoračili z nova mejo, nadejajoč se bogatega plena, ali Sloveni so jih počakali v zasedi in vse zarobili. Potem so začeli jetnike natančneje izpraševati o njih domovini in o dogovorjenih znakih, po katerih jih spoznavajo njih sonarodnjaki, in ko so vse to izvedeli, oblekli so Sloveni njih obleko, zajahali njih konje in odjahali pred Solin, kamer so prispeli ravno na belo soboto (l. 639.), kateri dan so se navadno vračali solinski konjeniki z Donave. Nekoliko dalje za seboj pa so bili pustili močnejši del svojih čet. Solinjani so željno pričakovali svojih stražnikov, in ko so spoznali njih obleko in njih znake, vzprejeli so jih z veseljem in svečano. Ali komaj pridejo Sloveni v mesto, si ga osvoje in pobijejo skoro vse njegove prebivavce. Od tedaj so si osvojili Sloveni skoro celo Dalmacijo».

Ko je papež Ivan IV. (640 do 642), ki je bil rodom Dalmatincev, izvedel o teh dogodkih, je poslal svojega legata, opata Martina, da naj odkupuje zarobljene krščane. Ta izvrši svojo nalogo in prinese na povratku seboj svete moči (relikvije) solinskih mučenikov, in papež postavi njim na čast bogomolnico sv. Venancija v Lateranu. Srednjeveški pisatelji pripovedujejo, da so Solinjani razkošno živeli, in da jih je Bog za to kaznoval, dopustivši, da so Sloveni najpoprej njih mesta oplenili in ja potem zažgali, in trdijo, da je bilo popolnoma uničeno. Solinski meščanje da so se razkropili in pobegnili na bližnje otoke, odkoder pa so se zopet povrnili pod vodstvom nekega patricija Severa in se nastanili v zapuščeni Dioklecijanovi palači, iz katere se je počasi razvilo sedanje mesto Spljet (Spalato iz «S-palatum»).

Ko je bil Solin razdejan, so oplenili njegovi rušitelji vse zaklade in uničili večino umetniških spomenikov. Vendar so ostale še posamezne večje zgradbe do izumrtja narodne dinastije hrvaških kraljev (1102) in zdi se, da je bil Solin konečno porušen in popolnoma zapuščen ob času strašne tatarske provale l. 1242. Tudi pozneje ni bilo varno bivati po solinskem polju, ko sta se Spljet in Trogir neusmiljeno med seboj bojevala, plenila in požigala, čim dalje sta mogla drug drugemu pred vrata. Tudi kliški knezi so prodirali pogostoma s svojimi vojniki do Solina in plenili, kar se je le dalo. In ko so se koncem petnajstega stoletja še Turki pojavili v solinski okolici, so pobegnili zadnji prebivavci v spljetska predmestja ali k ozidju gradov v Kaštelih. Črez zapuščena zemljišča in mestne ostanke so naplavili nalivi toliko razne tvarine, da se je v začetku našega stoletja le malo še kaj poznalo o solinskih ruševinah, in da je bil ta kraj že precej pozabljen.

Tudi iz zgodovine takrat še ni bilo mnogo znanega o Solinu. Njegovo ime se prvkrat spominja l. 119. pr. Kr., ko je že bil znamenito mesto Dalmatov (Delmatov), kjer je našla zavetja vsa vojska konzula L. Cecilija Metela. Verjetno je, da se mora pripisovati začetek Solina grškim naselnikom, a glavni njegovi prebivavci so bili Ilirei, kar spričuje že njegovo ime *Σάλων*, Salona. Končnica je čisto ilirska, kakor n. pr. pri imenih Narona (Norin), Scardona (Skradin), Promona (Promin), Albona (Labin), Emona (?), Cormona

(Kormin), Ancona (Jakin) itd. Pozneje, ko je Cezar uredil Dalmacijo kot rimsko pokrajino, se nahaja to krajevno ime pri pisateljih in na nadpisnih kamenih v množini *Σάλωνα*, *Salonae*, in to po pravici, ker je bilo mesto sestavljeno iz dveh delov, iz starejšega grško-ilirskega tik morske obale in iz novejšega rimskega proti severovzhodu ob cesti, ki vodi iz Solina na Klis. Na najstarejših solinskih nadpisih (iz začetka prvega stoletja pr. Kr.) nahajamo še večinoma grška rodbinska imena in priimke in iz tega sklepamo, da je tedaj še vedno bival stari grški element poleg močnejšega ilirskega.

Izvestno je, da je bil Solin že pred Rimljani utrjeno mesto in občina za-se, ki je imela svojo svobodno samoupravo, kakor Issa (Vis), od koder so bili prišli baje grški naselniki na solinsko obalo. Leta 129. pr. Kr. so si bili podjarmili Rimljani vse dalmatinsko zagorje od Neretve do Siscije (Siska) v Slavoniji, in ko se je konzul Metel povrnil k morju, so se mu podvrgli tudi vsi primorski Delmati ali Dalmati. Njegova vojska je prezimila v Solinu in verjetno je, da se je kmalu za tem naselilo tu nekoliko Rimljanov in si ustanovilo (po vzgladu Isse) svoj «*oppidum civium Romanorum*», ki so bili vpisani v «*tribus Sergia*», kakor nam potrjujejo poznejši dogodki. Tako je postal Solin rimsko zvezno mesto, kjer je vladal municipalni dualizem kakor tudi po drugih mestih, predno so bila popolnoma podvržena in njih dežele kot pokrajine urejene.

Leta 79. pr. Kr. poskusijo Dalmatinci otrestiti se grškega jarma in utrdé Solin, ki je bil postal njih glavno mesto po razrušenju Delminija (l. 155. pr. Kr.). Toda Rimljani so poslali prokonzula G. Koskonija z veliko vojsko v Dalmacijo, ki je osvojil Solin in premagal vse primorje od Neretve do Krke (Titius). Ali Dalmatinci in ž njimi Solinjani se še niso hoteli sprijazniti z rimsko oblastjo, nego so se jej še dvakrat uprli in postavili svoje glavno mesto v Solinu. Še le ko sta ga premagala l. 39. Azinij Polion in l. 33. pr. Kr. Avgust, ostal je Solin konečno v rimski oblasti.

Pa že od l. 78. in morda že poprej je bil Solin «*conventus civium Romanorum*», t. j. shajališče in zbirališče vseh rimskih državljanov, ki so bili raztreseni po vsej srednji Dalmaciji od Krke do Neretve. V Solinu je bilo središče rimske zadruga, ki se je vladala po lastnih, rimskim podobnih zakonih (brez «*rimskega prava*»). Na čelu uprave sta stala dva «*magistra*» in dva «*kvestorja*», katere so si meščanje sami imenovali, ker oni so bili le rimski «*zavezniki*», a upravljali so se svobodno. Svobodno so si volili svoje magistrate in patrone, imeli so lastna svetišča in božanstva (*propria sacra*) ter lastnega svečenika (*flamen conventus*), potem skupno občinsko premoženje in skupno blagajnico, iz katere so plačevali vse združene stroške, gradili javna poslopja, postavljali kipe zaslužnim možem itd. A ko je postal G. Julij Cezar l. 59. pr. Kr. prvi prokonzul rimske pokrajine Dalmacije ter postavil svoje glavno mesto v Solinu, je bil ta odslej «*oppidum civium Romanorum*».

Cezar se je bil jako priljubil Dalmatincem in ti so mu skazali svojo hvaležnost v državljanski vojni med njim in Pompejem. Od začetka sta bila Cezarjeva poveljnika Antonij (na suhem) in Dolabela (na morju) nesrečna in Pompejev admiral M. Oktavij je plovil ob dalmatinski obali, da bi odvrnil od Cezarja ona mesta, ki so mu bila prejšnjega leta pomoč obljubila. Tako je prišel (l. 49. pr. Kr.) tudi pred Solin in ga začel oblegati, ker «*conventus*» ni hotel prestopiti na Pompejevo stran. Meščani so hiteli podkrepljati svoje ozidje in pridodali mu še mnogo stolpov, pod orožje pa so pozvali celo sužnje,

in žene so žrtvovale svoje lase za tetivo lokom. Oktavij je zastoj napenjal vse svoje sile in naskakoval trdnjavo: meščani so se hrabro držali, čeravno jih je glad mučil, in so naposled provalili na oblegovalce, ki so morali zbežati po precejšnji izgubi. Res je, da so si bili Dalmati l. 42. zopet prisvojili Solin, ali to je trajalo le malo časa, dokler ni Azinij Polijon ukrotil Dalmatov.

Cezar je tudi drugače skrbel za blaginjo Solina. Ob njegovem času so napravili v skalo vsekane vodovode iz Jadrovega izvira do središča mesta. Voda je tekla skoz svinčene cevi z nadpisom «res publica Salonae» in z imeni ulivateljev. Iz tega vidimo, da je bil vodovod poprej dovršen, nego je postal Solin rimska «kolonija», kar se je zgodilo l. 33. do 31. pr. Kr. Ob istem času je nastala tudi «Via munita», t. j. najstarejša dalmatinska cesta, ki je vodila iz Solina kraj morja v Trogir. Ker so jo speljali čez močvirna, tu pa tam neravna tla, jo je bilo treba podzidati, da je ni voda poplavela in da so se strmine zjednačile. Podzidje, ki se lahko sledi več kot dva kilometra daleč, je bilo zloženo iz ogromnih pašesterno obdelanih skal, zato je znano pod imenom «kiklopskih zidin», in mnogi so ugibali, da jih je zgradil sam Heraklej ali pa vsaj njegov sin Il (okoli l. 1230. pr. Kr.).

Avgust je osnoval kolonije po Dalmaciji in tako tudi v Solinu, katera je dobila ime Colonia Martia Julia Salonae in bila vpisana v «tribus Tromentina»; a starejši naselniki so spadali še vedno v «tribus Sergia». Tako je postal Solin v malem slika Rima, ker je imel njemu podobno ustavo, upravo, razdelitev itd. Prebivavci so bili sestavljeni iz treh delov: iz prvotnih meščanov in poznejših doselnikov (cives et incolae), iz starešinstva (senatus, decuriones) in iz oblastnikov (magistratus), a vsi vkup so se imenovali «res publica Salonitana». Ta se je delila v kurije, ki so se redno zbirale v «comitia curiata», v katerih so birali oblastnike, odločevali o javnih delih, o skupnem bogočastju itd. Starešinstvo je štelo sto članov in imelo posvetujočo in odločujočo oblast, a sodno in izvršujočo so imeli «duumviri iuri dicundo», ali «duumviri aediles». Kot izvanredni izvršujoči oblastniki so delovali včasih tudi cenzorji (duumviri censoria potestate quinquennales) in v poznejših časih tudi kuratorji ali «correctores» kot denarstveni oblastniki. Ko je bil Ilirik konečno urejen kot rimska pokrajina, bilo je tu središče vseh oblasti, od katerih je bilo odvisnih skoro tisoč dekurij od Krke do Neretve in po bližnjih otokih. Tu je stoloval cesarjev namestnik «proconsul», ali pozneje «legatus Augusti pro praetore» kot civilni in vojaški poveljnik, in poleg njega «procurator Augusti» kot upravitelj vladarjevih posestev (patrimonium principis, res privata principis).

Pozneje je ločil cesar Aleksander Sever civilno oblast od vojaške in odslej se je imenoval prvi oblastnik «praeses provinciae», drugi pa «dux Illyriciani limitis». Oba sta imela svoj sedež v Solinu, kakor nam potrjuje nadpisni kamen v starinskem muzeju v Spljetu, št. 835, posvečen boginji «Fortuna Conservatrix» za zdravlje dalmatinskega predsednika M. Avrelija Jula (okoli l. 299.). Cesar Dioklecijan je bil razdelil Dalmacijo v «Salonitano» (severno) in «Praevalitano» (južno), a tudi še potem so imele vrhovne oblasti prvega dela svoj sedež v Solinu. Razume se, da so imele vse te oblasti množino uradnikov in zato nam omenjajo solinski nadpisi beležnike (cornicularii), arhivarje (tabularii), pisarje (commentarienses) in pomočnike (adiutores). Kvestorjevo službo so opravljali tudi «rationales summarum» ali «rei summae», pozneje (v drugi polovici četrtega stoletja) imenovani tudi «comites sacrarum

largitionum Illyrici». Seveda je bila v Solinu tudi pokrajinska blagajna (thesaurus), koje načelnik se je imenoval «praepositus».

Naravno je, da so imeli v Solinu svoja svetišča tudi vsi bogovi rimskega Olimpa, in da so za njih žrtve skrbeli razni duhovniški kolegiji, n. pr. pontifices, flamines, augures itd. Najštevilnejši je bil kolegij za češčenje Avgusta, «Augustales», katerega so upravljali «seviri Augustales», skrbeč zlasti za cesarski žrtvenik («ara imperatoris»), kjer je bilo središče vsega javnega bogočastja. Pokrajinski svečeniki (sacerdotes provinciae) so se zbirali okoli žrtvenika «ara Salonitana». Tudi rokodelci so imeli med seboj svoje zadruge, n. pr. collegium vigilum (požarnikov), fabrum, fabrum et centonarium, collegium fabrum Veneris, lapidarium, dendroforum, ministri ad Tritones itd.

Ko je bil postal Solin središče političnega in upravnega življenja v Dalmaciji, se je morala zaradi ugodne zemljepisne lege osredotočiti v njem tudi vsa trgovina zapadnega dela Balkanskega polotoka. To se je pa zgodilo zlasti z razširjeno cestno mrežo, ki je vezala Solin s celo Dalmacijo, zlasti ob morju navzgor proti Zadru in navzdol proti Neretvi, pa tudi na znotraj proti Kninu in zlasti črez Sinj, Prolog (v Dinarskih Alpah) mimo Livna proti Savi. Ta poslednja cesta je za nas najpomembnejša, ker so po njej razširili Rimljani svoje gospodstvo v srednje Podonavje poprej nego črez Kranjsko in spodnje Štajersko. Naravno je, da je imelo tako imenitno mesto tudi svoj teater, amfiteater itd., čijih ostanki so bili v novejšem času izkopani. Obzidani del mesta, kakor ga je dal cesar Mark Avrelij še l. 170. utrditi, pa ni bil velik, in še na Peutingerjevi tabli je naznačen sosednji «Tragurion» kot važnejše mesto od Solina. Pomisliti pa je treba, da so se razprostirale hiše tudi zunaj ozidja daleč okoli po sosednjih obronkih in gričih, tako da so srednjeveški pisatelji lahko trdili, da je bil Solin za polovico Carigrada.

Najbolj se je raevel in povzdignil Solin za cesarja Dioklecijana, ki se je rodil l. 245. ali v mestu samem, ali pa v njega bližnji okolici. Njegovo pravo ime je bilo «Caius Aurelius Valerius», in še le, ko so ga z baržunastim plaščem ogrnili (17. septembra 284), začel se je imenovati «Jovius», «Diokles» (Jupitrova sláva), ali pa «grekaniški» z latinsko končnico «Diocletianus». Dioklecijan si je bil sezidal v svoji prestolnici Nikomediji ogromno palačo v obliki vojaškega tabora in podobno palačo je začel zidati okoli l. 300. v sedanjem Spltetu ob odprtem morju, da je lahko užival prost razgled črez brezumno gladino. Ko se je l. 305. navidezno odrekel cesarstvu, se je naselil v svoji novi palači v Spltetu, ki pa še ni bila povsem dovršena. Leta 306. se je podal skozi zahodno Bosno v Fruško goro (Sirmium), kjer so bili cesarski kamenolomi mramorja in granita, da bi sam nadzoroval dela in pospeševal dobavljanje tvarine za svojo palačo v Spltetu ter za svoje velikanske terme v Rimu, na severovzhodni strani mesta.

V Sremu je ostal Dioklecijan ednajst mesecev in dal v svinčeni krsti v Donavo vreči štiri krščanske klesarje, ki so se branili izdelovati mu genije in druge paganske okraske. Te štiri mučenike («Sancti IV. Coronati») so si izbrali zidarji za svoje patrone in njih kipiči s kronami se lahko opazijo še na marsikateri starejši cerkvi po Slovenskem, tako n. pr. v Škocjanu blizu Turjaka. O njih imamo zelo stare legende pod naslovom «Passio sanctorum quattuor Coronatorum», s katero se ujema nadpisni kamen, št. 838., spljetskega muzeja, katerega je bil posvetil Herkulu «Valerius Valerianus» z otoka Brača, vojak one čete, ki je stražila krščanske delavce v Sremu in ki tudi spominja predmetov («capitella columnarum»), katere so izdelovali za terme v Rimu.

Iz Srema se je bil podal Dioklecijan v Karnunt (Petronell ob Donavi na ogerski meji), da bi z Maksimijanom in Galerijem preprečil državni razpad in jima dal dobrih svetov, kajti njega so še vedno spoštovali kot «starega cesarja». Onadva sta ga skušala pregovoriti, naj zopet prevzame državno krmilo v tako nevarnih časih, ali on jima je bajé odgovoril: «Ko bi vidva prišla v Solin in videla, kako lepo uspevajo kavoli (karfjol), katere jaz lastnoročno gojim, ne bi mi svetovala kaj takošnega». Povrnil se je zopet v Spljet, kjer so mu prihajali samo nepovoljni glasovi o spremembah v rimski državi in o uničevanju njegove ustave. Katoliški pisatelji zatrjujejo, da si je sam življenje končal v šestdesetem letu svoje starosti (l. 313. po Kr.), češ, da tak strasten preganjalec krščanov ni zaslužil drugačnega konca. Njegovi častilci so mu napravili «apoteozo» in ga uvrstili med bogove pod imenom «Jovius», položili ga v krasen sarkofag, katerega so pregnili z baržunasto preprego, in postavili v mavzolej, kojega si je bil dal že sam pripraviti. Ta mavzolej so smatrali za «templum Jovis», a po razorenju Solina in povratku njegovih prebivavcev z otokov so ga spremenili v krščansko cerkev, in sicer v prvostolnico solinsko-spljetske nadškofije, kar je ostal še dandanašnji.

Dioklecijanova palača je ostala po njegovi smrti prazna in se smatrala za državno posestvo. V njej so namestili državno tvornico za sukno (zlasti za vojaško obleko), ker v bližnjem Solinu ni bilo več zadosti prostora za mnoge valjavnice, strojarnice, orožarnice itd., ki so imele vse polno dela za vojsko. V Dioklecijanovi palači so izdelovali tudi finejše, ukusnejše tkanine, katerih nas spominja še sedaj mašna obleka «dalmatika». Tudi strmoglavljeni rimski velikaši so si iskali zavetja v Dioklecijanovi palači, n. pr. Honorijeva sestra Placidija (l. 424.), začasni cesar Glicerij (l. 474.), kateri je odložil baržunast plašč in svoje bojno orožje ter se zadovoljil s tem, da so ga naredili za solinskega škofa. Leta 461. se je bil dal glasoviti solinski patricij Marcelin oklicati za «dalmatinskega kralja», in Solin je postal glavno mesto samostalne, od zahodnorimske države neodvisne Dalmacije. Ta neodvisnost je trajala tudi pod Marcelinovim naslednikom Julijem Nepotom celo do njegove smrti l. 480. In še celo zahodno- in vzhodnogotski namestniki Dalmacije so stolovali v Solinu ter nosili naslov «vir senator, consularis provinciae Dalmatiae».

Tudi v dolgi vojni med Ostrogoti in cesarjem Justinijanom (535 do 555) je bil Solin odločilna bojna točka, ker sta obe stranki dobro vedeli, da je Dalmacija most med vzhodom in zahodom, ključ do italske oblasti. Zato je poslal Justinijan že l. 535. svojega poveljnika Mundo, naj si zagotovi Solin kot glavno točko Dalmacije, ali bil je ubit in njegovo podjetje se je izjalovilo. Odslej je bil Solin vedno preporno jabolko med Goti in Bizantinci, dokler si ga niso poslednji stalno prisvojili. Leta 545. je prezimil v njem glasoviti vojvoda Belizar s svojo vojsko in na zadnje je bival v njem tudi Narzet, ko je pripravljal tretje podjetje proti Gotom (552 do 555), ki je uničilo gotsko oblast v Italiji. Dalmacija s Solinom pa je bila odslej zagotovljena vzhodnorimski državi. V Solinu je bival bizantinski upravitelj z naslovom «proconsul». Zidovje je bil z nova utrdil že bizantinski vojvoda Konštancij l. 535., pridodavši mu na severovzhodu štirivoglate stolpe s trikotnimi klini, obrnjenimi proti sovražniku.

To je bilo tudi zelo potrebno v onih nemirnih časih, ko so ravno od severovzhodne strani navaljevali na Solin. Komaj so bili namreč Goti odšli in se Bizantinci stalno polastili Solina, že so začele prihajati divje avarske čete,

katere so seboj vodile mnogo slovenskih vojakov, da so lažje dovršile svojo plenitev. Najhujši napadi Avaro-Slavenov na Solin so se dogodili l. 582., 597. in 604. Za temi pa je prišel zadnji, najjačji udarec od l. 626. do 639., kateremu je moral Solin nazadnje podleči, kakor smo že v začetku te razprave videli.

Ozrimo se zdaj nekoliko na razvitek krščanstva v Solinu! Po sporočilu v ilirski cerkvi sta oznanjala sveto vero po Dalmaciji sama apostola Peter in Pavel ter poslednjega učence sv. Tit. Zatrjuje se, da je tudi sv. Peter poslal iz Rima svojega učenca sv. Dojma (Domnius), ki je postal prvi solinski škof in bil mučen pod cesarjem Trajanom. Pa tudi zgodovinske vesti in nedavno najdeni nadpisni kameni nam potrjujejo, da je bilo krščanstvo že v začetku drugega stoletja globoko ukoreninjeno v Solinu, in da si je bilo našlo privržencev med najbogatejšim meščanstvom in še celo med najvišjimi namestniškimi uradniki. Neki bogat Solinjan, Lucij Ulpij, katerega je bil bržkone spreobrnil sv. Dojem, je prepustil drage volje svoj vrt kot pokopališče za nove svoje sovornike na severni strani mesta, na kraju, ki se sedaj imenuje Manastirine. Ulpij je baje tudi dal izklesati grob sv. Dojmu v živo skalo, a njegovi nasledniki so pripravljali časten pogreb drugim krščanskim mučenikom ter jim postavljali mavzoleje ali pa bolj priproste spomenike nad njih grobovi. Tako je nastalo prvo krščansko pokopališče v Solinu, ki je s časom zelo narastlo. Pagani pa so imeli svoje groblje na vzhodni in zahodni strani mestnega ozidja, ker Rimljanom je veljalo pravilo «hominem mortuum in urbe ne urito neve sepelito!»

Izmed poznejših solinskih mučenikov sta zlasti imenitna škofa sv. Agapit († 274.) in sv. Domnion, ki je bil mučen l. 299. istočasno z nekaterimi vojaki stražarji vladnega poslopja. Vse te je dala spodobno pokopati pobožna gospa Asklepija, vnukinja prej imenovanega Ulpija. V Manastirinah so se našli tudi nadpisni kameni, ki nam svedočijo, da se je bilo dalo krstiti tudi več članov glasovitega Valerijevega plemena, kateremu je pripadal sam cesar Dioklecijan. Njegova sorodnika sta bila tudi papež sv. Kajo (283) in brat mu sv. Gabinij, oba rojena v Solinu. Tako bi utegnila biti tudi matrona Asklepija, ki je dovolila, da se Valerijevci pokopljejo v njenem grobišču, njih krvna sorodnica. Kakor znano, je preganjal Dioklecijan prav strahovito krščane in dal n. pr. v morju vtopiti sv. Anastazija (Staša) iz Akvileje. Tudi njega je dala Asklepija pokopati in mu postaviti nad grobom malo baziliko, koje ruševine so odkopali pred malo leti.

Solinsko cerkev so vedno smatrali za matico vseh dalmatinskih cerkva, ker se je ravno iz Solina razširila sveta vera po ostali Dalmaciji. Na pokopališču v Manastirinah je bil pokopan v četrtem stoletju tudi jeden «chor-episcopus», čegar jurisdikcija se je raztegala po solinski okolici zunaj mesta. Takrat je bilo krščanstvo brez dvojbe v premoči nad paganstvom, ki se mu je moralo še v istem stoletju popolnoma umakniti. Na najodličnejšem mestu v Solinu so povzdignili koj po verskem miru lepo baziliko D. M. s kristilnico in birmalnico, bržkone tam, kjer je bila poprej, dokler še ni bilo krščanstvo javno priznано, le kaka priprosta «domus orationis». Od tedaj naprej omenjajo nadpisi vedno česče solinsko cerkev, «ecclesia catholica Salonitana». Solinski škofi so obiskovali cerkvene zборе celo po oddaljenih mestih: v Rimu, Filipih, Riminu itd. Tudi so papeži večkrat izročevali solinskim škofom važne naloge, tičoče se rimske stolice.

Sijajna podoba v zgodovini solinske cerkve je škof Esihij III., ki jo je vladal v začetku petega stoletja. Bil je velik prijatelj sv. Jerolima in sv. Ambrozija ter se pečal s književnostjo, spisavši življenje sv. Klementa, papeža, in sv. Anastazija, mučenika. Leta 418. dobi od rimske stolice palij in tako potrjuje metropolitanske oblasti nad vso Dalmacijo in bližnjimi predeli. Od tedaj so se začeli solinski škofje imenovati nadškofe, ali v spisih nahajamo ta naslov prvokrat že l. 530. Škof Štefan I. (527) je bil tudi književnik in prijatelj Dionizija Malega, ki je prvi vpeljal računanje let po sedaj splošno navadni eri. Nadškof Honorij III. (527 do 544) je bil sklican v Solin dva cerkvena zbora, na katerih je uredil meje svojih sufraganov. Njegov naslednik Frontinijan je bil začel po njem imenovani razkol. Zadnji solinski nadškof je bil Teodor III. (626 do 639), ki je umrl, ko so Avaro-Slavi oblegali mesto.

Solinske razvaline so bile v srednjem veku dobro znane kot nekaj naraven kamenolom, iz katerega so bližnji okoličani vzdigovali kamenje za svoje hiše in cerkvice, a beneška vlada je celo nakazovala svojim uradnikom mramorne plošče in stebre mesto plačila, da so jih črez morje v Benetke prodajali. Kdo se je pač tedaj zmenil za njih zgodovinsko ali umetniško vrednost? Ob času turške vlade so vsaj razvaline mirovale, a ko je prišlo solinsko polje zopet v beneško oblast (l. 1669.), so se naselili po njem begunci iz dalmatinskega zagorja, ki so se nastanili zlasti po takoimenovani «Strani» (pobočju) na severni in zahodni strani starega mesta in so spremenili solinske razvaline v pravi rudnik stavbenega kamenja ne samo za svoje hiše, nego tudi za javne in zasebne zgradbe v Spljetu in Trogiru, ali pa celo za one v Benetkah. Beneški senat je še vedno dovoljeval zaslužnim meščanom (n. pr. l. 1678. odvetniku Kavanjinu), da so izvažali cele ladje obdelanega kamenja in mramorja iz Solina v Benetke.

O solinskih razvalinah nam poročajo razni popotniki in učenjaki, ki so na svojih izletih opazovali tudi starinske ostanke. Tako je videl beneški senator Giustiniani l. 1550. še dobro ohranjene svode, oboke, teater skoro cel, veliko mramornih odlomkov, raztresenih tu pa tam po solinskem polju, lepih še stoječih stebrov, premnogo nadpisov itd. Leta 1672. naroči beneški senat zemljemercu Calergiju, naj nariše tloris starega mesta, katerega je priobčil Farlati l. 1750. ob jednom s površnim izvestjem o ruševinah. Že pred njimi so začeli zbirati solinske nadpise pesnik Marulić, zgodovinar Lučić (Lucius), kanonik Borgežić i. dr. K temu so prihajali tudi zunanji popotniki, n. pr. Wheler in Spon, Fortis, Lavallé i. dr., ki so pa napisali le površne opazke o solinskih razvalinah. Za francoskega gospodstva so slučajno tu pa tam kaj odkopali, ali že to je izpodbudilo vlado, da je začela misliti na redno, sistematično raziskovanje, ali zaradi kratke okupacije ni prišlo do tega.

Leta 1818. obiše cesar Franc I. Dalmacijo in poseti pri tej priložnosti tudi solinske razvaline. Takrat se je porodil sklep, da se morajo redovito začeti razkopavanja v Solinu in za najdbe ustanoviti «arheološki muzej v Spljetu». Prve izkopine je začel dr. Karol Lanza (1821 do 1827), a nadaljevala sta jih dr. F. Carrara (1842 do 1850) in prof. (sedanji nadzornik) M. Glavinčić (1875 do 1882). Nova, neizrečeno plodonosna doba za solinske izkopine se je začela (l. 1883.) pod neumornim vodstvom ravnatelja Fr. Bulića, ki je osredotočil vse svoje delovanje na starokrščanska grobišča v Manastirinah in Marusincu (severozahodno od prvih, že precej visoko v «Strani» nad solinsko postajo). To razkopavanje je rodilo najsijajnejši uspeh, in akoravno je že spljetski muzej prenapolnjen s solinskimi starinami, vendar se lahko vsakdo

sam prepriča, ki je le jedenkrat obiskal razvaline starega glavnega mesta Dalmacije, koliko neizmernih starinskih zakladov krije še Solin v svojem krilu.

Iz Spljeta lahko obiščeš solinske razvaline ali z železnico (10 minut), ali pa v kočiji (40 minut) mimo lepega mestnega vrta in mimo beneške trdnjave Gripi (sedaj vojašnica). Pot te vodi zmerom blizu morja med zelenimi vrti in bujnimi vinogradi skozi jeden najslikovitějšíh predelov rodovitnega spljetskega polja. Kader prideš na pol pota, prikaže se ti na levi strani na otočiču, ki je pa sedaj s celino združen, vas Vranjic (Vranjica), ki se kakor iz morja vzdiga, zato jo tuje radi imenujejo «male Benetke». Malo prej, nego se pripelješ do prvih solinskih hiš, ugledaš na vzhodni strani «suhi most», t. j. popravljene svode starega vodovoda, katerega je bil dal cesar Dioklecijan napeljati iz Jadravega vrela v svojo palačo v Spljetu. Črez to reko drži cesta na malem «turškem» mostu, in pred nami stojijo prvi ostanki nekdanjih zgradb. Obiskovavci solinskih razvalin jo udarijo navadno po kliško-sinjski cesti na vzhodni strani nekdanjega mesta do hiš «Sgon» (od «segnati»), kjer se vidi takoimenovana «Porta Andetria»; (Andetrium je stal pri Muću, v zagorju na severni strani Solina). Od te je vodila skoro premočrtna cesta z globoko izdolbenimi kolotočinami do vrat «Porta Caesarea», skozi katera je bil glavni vhod v stari del mesta in v središče cele kolonije. Obzidje (moenia urbis) in sredi njega položeni vodovod sta držala prav vzporedno s to cesto, ob kateri je stala tudi «Basilica urbana».

Kdor se pa pri mostu črez Jader obrne na levo (zahodno) stran po trogirsko-šibeniški cesti, pride do razvalin starega teatra, ki so pa sedaj že vse prerastle z vinovo lozo; najdene so bile l. 1850. pod plastjo rodovitne zemlje od 3 do 4 m debelosti. Današnja cesta, katero so Francozi izdelali, seče gledališče uprav med odrom (pulpitum) in sedeži za senatorje (orchestra), t. j. prav tam, kjer so imeli tuje svoja dva vhoda (hospitalia) v gledališče. Na južni strani ceste se vidi vse polno odlomljenih kapitelov, stebrov, kipov in arhitektoničnih kosov, iz česar se lahko spozna, da je bil teater prav bogato nakrašen. Kmalu potem se pride mimo «Mikeličeve krčme», ki ima vse polno glav in arhitektonskih odlomkov vzdanih v svojem pročelju, do zahodnega ozidja blizu solinske postaje. Prav tam, kjer vodi sedanja državna cesta skozi ozidje, so morala biti tudi zahodna vrata solinskega mesta. To zahodno ozidje drži od morja naravnost proti severju in na njem so naslonjeni (prizidani) štirivoglati stolpi, katerih jednega so porušili in v njegovem zidovju našli osemnajst nadpisnih kamenov kot navaden zidarski materijal. Se nekoliko korakov dalje proti zahodu se nahaja malo pagansko grobišče in ravno tam se vidijo na severni strani ceste tudi ostanki takoimenovanih «kiklopskih zidin», katerih pomen smo že pojasnili.

Od zahodnih vrat naravnost proti severju nas vodi pot po mestnem ozidju do starega amfiteatra, v najseverozahodnejšem voglu starega mesta. Fr. Carrara je našel njegove sledove že l. 1846., ali še l. 1850. ga je začel sistematično odkopavati in je moral na nekaterih mestih celo do 7 m zemlje odnašati. Dolgi amfiteatrov premer znaša 65 m, a kratki 47 m, torej ni bil obširen in preračunjen samo za število prebivavcev starega mesta; manjši je celo nego amfiteater v Karnuntu ali Pulju, a večji nego oni v Akvinku (Budimu). Vhod vanj je bil na vzhodni strani v smeri glavne osi, med štirimi ogromnimi stebri iz belega kamena, ki so nosili oboke od klinastih kamenov. Okoli «arene» je bil poplokan hodnik in iz nje je vodil na južni strani kanal proti morju, znamenje, da so areno potrebovali tudi za

«navmahije». Okoli arene so se vrstile nizke stolice (subsellia), katere je ločila zidana ograda od nje in jih branila pred divjimi zvermi, koje so spuščali izpod podzidja za sedeže skozi razna vrata, «vomitoria». Mesto za gledalce nad tem podzidjem se je imenovalo: visorium, cavea, gradus spectaculorum. Stopice (gradationes) so bile postavljene seveda jedna povrh druge, in razdeljene v «diazome», med katerimi so vodile stopnjice k višjim redovom. Zene in «malo ljudstvo» so imele svoje prostore na najvišjem redu v nekakih lopah. Če je solnce preveč pripekalo, ali pa če je začelo iznenada deževati, moglo se je vse gledališče prekriti s platnom (velarium), katero so držali kolci, zabiti v zid najzadnji periferiji sedišč. Pri vhodu (na desni strani) so našli ob času razkopavanja triinsedemdeset srebrnih in nekoliko bakrenih novcev; tu je bila torej blagajnica.

Od amfiteatra nas vodi dobro ohranjena pot proti vzhodu, še vedno po mestnem obzidju, tako da ostajajo stolpi in pozneje prizidani klini na levi roki, a na desni spodaj so tla nekdanjega mesta. Tu pa tam se opazi posredi zidne debljine precejšen kanal, po katerem je tekla voda iz splošnega vodovoda; zlasti se to vidi malo korakov prej nego se pride do suhega korita potoka «Kapljača». In ravno na tem mestu stoji zunaj mestnega ozidja v jedni vrsti (v 2 m globokem jarku) šestnajst sarkofagov (najdenih l. 1870.), katerih jedni so paganski, drugi krščanski, nekovi z nadpisom, drugi brez njega. Vsi pa so več ali manj razbiti na strani pokrova, kjer se vidi vsaj tolikošnja lukna, da je mogel jeden človek v sarkofag zlesti in oropati ga njegovih dragocenosti. Sedaj so vsi ti sarkofagi z zemljo napolnjeni, katero je voda naplavila v gorenjega obronka.

Kakih 120 korakov na vzhodni strani Kapljača se pride do kraja, kjer se združuje perimetralni zid zahodnega dela mesta z vzhodnim, in prav tam, le nekoliko korakov bolj proti jugu, se vidijo stara glavna vrata «Porta Caesarea», o katerih smo ravnokar govorili (odkopal jih je Cararra l. 1844.). Znamenito je, da je cestni pločnik pri teh vratih sestavljen iz velikih, nepravilnih skrilij, ravno tako kakor v Pompeju. Vrata so široka 7·9 m in razdeljena na tri dele: srednji, širši del je služil dvokolesnim vozovom, ki so se premikali po umetno izdelbenih kolotočinah, dva ožja stranska dela pa za pešce. Tu je na obeh straneh vrat mestno ozidje izvenredno debelo in tako trdo, da so se od ometa napravili čisto pravilni kapniki kakor v kraških votlinah.

Blizu stika starejšega in mlajšega ozidja razločujejo arheologi manjša vrata, «Porta Suburbia» (pod cerkvico sv. Dojma). Ako pa kreneš od te točke malo na desno (proti vzhodu), prideš do starokrščanske mestne bazilike, do katere smo bili že dospeli od vzhodne strani po kliškosinjski cesti. Ruševine te bazilike (najdene l. 1842.) so bile doslej še nepopolno razkrite, ker na njih raste bujno vinski trs, in bi trebalo najprej mnogo denarja za odkupitev zemljišča, potem pa tudi znatne vsote za tako nenavaden trud, da bi presekali in pretolkli trtne korenine, predno bi se prišlo do zgradbenih tal in njih mozaikov. O nevarnosti, te pokvariti, sedaj niti ne govorimo. Poleg bazilike je stala krstilnica, v katero se je prišlo skozi južna vrata. Ta spada med najznamenitejše spomenike daleč okoli, ne le glede na njeno obliko (osmokotna zgradba), nego tudi zaradi tega, ker je ž njo združena tudi birmalnica. Notranji zidovi so bili obloženi z mramornimi ploščami in med njimi je stalo šest stebrov od cipolinskega mramorja, ki so imeli košaram podobne kapitole, kakor ravenski iz šestega stoletja (sedaj se nahajajo v

spljetskem muzeju). Ves pod je pokrit z mozaikom od pozlačene steklene paste, in sredi njega je bilo pravokotno mramorno korito, do katerega so vodile od dveh strani mramorne stopice, po katerih so morali krščenci v vodo («per immersionem»). Na štirih voglih so bili tanki stebriči iz rdečega mramorja, ki so nosili baldahinu podoben ciborij. Okoli notranjega zidovja so bile kamenite klopi, kjer so se slačili oni, kateri so se imeli krstiti.

Na zahodni strani osemkotne zgradbe je bil kanal izpod pločnika, in črez-nj se je prišlo skozi trojno razdeljena vrata v prostrano dvorano, t. j. v birmalnico, «consignatorium». Ves pod te dvorane je pokrit z mozaikom, ki nam kaže jako lepe narise; ravno pri vhodu so našli dragocen mozaik (sedaj v Londonu?), ki je predstavljal jelena, pijoča iz posode, čaši podobne, a nad njima (v mozaiku) besede iz početka 12. psalma: «Sicut cervus desiderat ad fontem aquarum, ita anima mea ad Te, Deus».

Kmalu nad baziliko se obrača mestni zid in pot na njem proti vzhodu; tu so postavili pred malo leti fantastična, iz starih ostankov sestavljena vrata, ki opozarjajo obiskovavca, da se skozi nje pride k najznamenitejšim solinskim izkopinam, do starokrščanskega groblja v Manastirinah: «Coemiterium legis sanctae Christianae in praedio Aesclepieae», kakor se glasi napis na zidu. Že pred novim odkopavanjem se je videl južni zid predmestne bazilike (basilica maior) in blizu njega so sezidali l. 1693. cerkvico sv. Dojma i Staša, v kateri sta bila po starem sporočilu groba teh dveh svetnikov. Blizu te cerkvice sta poskušala kopati že Lanza (1825 do 1827) in Carrara (1848) ter koj presodila, da mora tam ležati večja skupina zgradb pod zemljo. Leta 1859. je zadel kmet s plugom na krasen sarkofag Hipolita in Fedre, katerega so prepeljali l. 1872. v spljetski muzej. Tedaj so našli še več drugih sarkofagov, zlasti matrone Asklepije, lastnice tega zemljišča, ki je znan pod imenom «sarkofag dobrega pastirja», in katerega so istega leta prepeljali v Spljet.

Prvi tu omenjenih sarkofagov je najlepši okrasek starinskega muzeja v Spljetu. Ves je od belega, zrnastega mramorja, 2·4 m dolg, 0·94 m širok in 1·55 m visok, a na desni strani je odprtina, skozi katero so ga oropali v šestem stoletju. Na prednjem pročelju so visoki reljevi, ki se odnašajo na bajko o Hipolitu in Fedri, kakor jo pripoveduje Evrip v svoji tragediji, kako je namreč Afroditina pomotila zakonsko srečo Tezeju in Fedri, kako je Hipolit, ki se je pripravljaval ravno na lov, odbil Fedrino strast; kako je Fedra zaradi tega vsa obupana med svojimi služkinjami, in kako si Tezej od žalosti ruje brado, ko mu je glasnik prinesel vest o Hipolitovej smrti. Sličен prizor se nahaja na sarkofagu v Luvru, a podobnih je še po drugih večjih zbirkah, n. pr. v Petrogradu. Očitno je, da je ta sarkofag paganskega izvira (na pokrovu sta očrtani, a ne še izdelani moška in ženska podoba, kar pomeni, da je bila v njem pokopana ženska dvojica, čije sodbina je bila podobna Hipolitovi in Fedrini); še le v petem stoletju so ga porabili na krščanskem pokopališču, a njegove podobe so z vapnom zamazali in z malto prekrili, ki pa jim nič ni škodovala.

Sarkofag «dobrega pastirja» je podoben hiši z dvema strehama in ima na vsakem voglu svoje akroterije, med podobami pa korintske stebre, je torej grškega sloga, ali prav za prav mešanega, grško-rimskega, ker ima na prednji naklonosti dve rimsko-etruski ženitbeni priliki. Izdelan je iz belega, modro-prepreženega mramorja s podobami, ki so na prednji strani skoro dovršene, a na pokrovu le surovo izdelane. Na prednjem lieu ima tri simetrično poredane predstave z dobrim pastirjem v sredi, kakor se nahaja

pagostoma na starokrščanskih spomenikih, na levi žena z dojenčkom, na desni pa dostojanstven človek s knjigo v levici. Okoli njih je veliko število človeških podob, ki so razvrščene po spolu in velikosti, tako da so v prvem redu dečki in deklice, a v zadnjem odrasli in žene. Te podobe je raztolmačil prof. dr. L. Jelić po napotku prvega krščanskega arheologa de Rossija realistično, t. j. da nam matrona z dojenčkom, ki je imela na porodu umreti, predstavlja dobro znano Asklepijo, katero obdajajo: mož, sinovi, hčere in vnuki, ki prosijo Krista, da njih duše «Boni Pastoris humeris reportatas... sanctorum consortio perfrui concedat».

Najdba tega sarkofaga je obudila veliko pozornost krščanskih arheologov, zlasti komendatorja de Rossija, in zato je začel prof. Glavinić sistematično razkopavati ves prostor, na katerem je stala krščanska «confessio» in «absis basilicae maioris». Najstarejša zgradba, okoli katere se je tekom več stoletij razvilo prostorno pokopališče, je grobnica (area religiosa) rodovine L. Ulpija z atrijem in poljskimi poslopji okoli nje. Rodbinski grob je sestajal iz jedne podzemne sobe, ki se je še do sedaj ohranila, in iz mavzoleja nad njo, ki je pa že davno porušen. Na pročelju grobnice je stal spominski nadpis solinskih rodovin (gens) Ulpia in Domitia, ki sta utemeljili nadgrobní spomenik: «Hoc monumentum aedificare titulumque inscribere curaverunt». Obedve rodovini sta bili med seboj v sorodstvu in najodličnejši med solinskimi rodovinami konceem prvega in v začetku drugega stoletja; člani druge so opravljali najvišje municipalne službe. V vinogradskih hišicah so stanovali deloma vincarji, deloma pa so služile gospodarju kot letovišče. Stiskalnica za vino in olje se vidi še sedaj na severni strani prvotne grobnice, zlasti dobro ohranjen je toč za olje. Vhod k temu zaselku in rodovinski grobnici je vodil od južne strani, naravnost iz mesta gori.

Tudi v drugem in tretjem stoletju je ostala «area religiosa» še nadalje rodovinsko grobišče, a poleg te (na jugu, vzhodu in severju) je nastala «area secunda», katero so lastniki prepustili za pokopališče novospreobrnjenih krščanikov solinskih. Tu se nahaja grob pri grobu. Trije najstarejši imajo še klasične nadpise brez sledu o krščanstvu, n. pr. «Quintiae Stolatae, feminae Flavii Valentis, beneficiarii consularis Pannoniae superioris». Ta provincija je prenehala l. 297., torej mora nadpis starejši biti; po nomenklaturi sodeč je iz časa prve Flavijske dinastije. Klasičen nadpis s prav lepimi paleografskimi oblikami začenja z apostolskim vzklikom «Evassu in pace!»; na drugem odlomku se čita voščilo «Bene quiesce!» Odličnejši verniki so imeli posebej odreden prostor z lepšimi sarkofagi, dočim so grobi siromakov sestavljeni iz strežne opeke in globoko v zemljo položeni, še pod starimi tlemi. Iz tega spoznamo, da je bila socialna razlika tudi že med prvimi krščani, čeravno so jim bogatini celo pokopališče zastonj prepuščali. Siromašni roditelji, ki si niso mogli niti šestere opečnih plošč kupiti, prepilili (prežagali) so svoje amfore in hidrije počez in stlačili v nje otrokovo truplo ter je tako pokopali. Vredno je še pripomniti, da je bila skoro vsa opeka, katero je Solin rabil, žgana v tvornici «Pansiana», ki je stala blizu Akvileje, bržkone ob zalivu «Panzano» na južni strani Tržiča. Sploh so prihajali vsi umetnejši tvorniški predmeti, zlasti vrezani dragi in na pol dragi kameni, in vsa steklenina iz Akvileje v Solin in ostalo Dalmacijo.

V drugem in tretjem stoletju so sezidali na vzhodni in zahodni strani «areae religiosae» tri eksedrične mavzoleje ali «cellae memoriae», da so krasili grobove mučenikov. Ob času prvih Dioklecijanovih proganjanj so napolnili tudi druge dele «areae religiosae» in še celo njen atrij z mučeniškimi sarkofagi. Potem je matrona

Asklepija sezidala zelo majhno baziliko (po uzoru Konštantinovih) na čast sv. Anastaziju in v njeni veži («nartex») je stal sarkofag «dobrega pastirja». Tem zgradbam je sledilo še več «bazilikul» in mavzolejev, ki so bili vsi z grobi natrpani, v katere so pokopavali v četrtem in petem stoletju tudi proste vernike, nemučenike, in tako je postalo to grobišče last solinske cerkve. Takrat se je bilo grobišče tako daleč razširilo, da mu ne moremo niti približno označiti mej. Zadnji mavzolej (št. 10.) je bil sezidan l. 360. Pakrožna «area martyrum» je bila obdana okoli in okoli od mavzolejev, ker so bili tudi spomenik Ulpijcev priredili v tej obliki. Ptujci so dohajali celo daleč od vzhoda k grobom glasovitih mučenikov na tem pokopališču.

Zaradi opetovanih proval Gotov, Hunov in Svevov, pozneje tudi Herulov in Vzhodnih Gotov, niso pokopavali na Manastirinah celo drugo polovico petega stoletja, nego začeli so zopet pokopavati še le okoli l. 510., kakor spoznamo iz napisov. Takrat so barbari oskrunili in oropali vse grobe in mučeniške mavzoleje. Ti so postali torej nesposobni za liturgično službo in zato je bilo treba nove, večje in dostojnejše zgradbe v ta namen. Tako so sezidali za cesarja Justinijana tako imenovano «basilica maior» na prostoru «areae martyrum». Potrebno je bilo, da so se poprejšnje zgradbe prilicile novi in zato so morali več mavzolejev porušiti, to tembolj, ker so postale nepotrebne zaradi prenosa svetih močij v novo baziliko. Treba je bilo tudi tla zravnati in pokriti stare grobe s kamenitimi ploščami.

«Basilica maior» je dolga 48, široka 21 m in ima čisto priprost tloris. Na zahodni strani ima «nartex» (atrij namreč še ni odkopan), v katerem so stali «katekumeni» in poslušali besedo božjo skozi troje vrat, ki so vodila v baziliko. Nad glavnim vhomom je stal napis: «† Deus noster propitius esto † rei publicae Romanae †». Mramorni stebri so delili baziliko na tri ladje, iz katerih so vodila tri vrata skozi «septum» in pod slavolokom nad njim v absido, kakor se to še sedaj vidi pri pravoslavnihi cerkvah. Pred srednjimi vrati septuma je bila «schola cantorum», katere vzvišeni oder se še dobro pozna. Pod absido je bila kripta za mučeniške ostanke, in kot altar je služil mučenikov sarkofag. Ob polkrožnem zidu se vidijo kamenita sedala za duhovnike in sredi njih podstavec škofovske katedre. Pod in zidovi so bili obloženi z mramornimi ploščami.

Pokopavanje odličnejših vernikov v narteksu, okoli bazilike in še najbolj v atriju se je nadaljevalo tudi še v začetku sedmega stoletja. Zadnji datovani napis iz l. 612. pripada «sanctae abtissae Johannaes Sermensis». Ko so Avaro-Slavi Solin zažgali, in je papež Ivan poslal opata Martina z mnogim denarjem po Dalmaciji, kupil je bržkone od paganskih Hrvatov, ki so se ravno tedaj naselili po onih krajih, tudi ostanke solinskih mučenikov in jih dal prenesti v Rim. Papež je dal napraviti v absidi sv. Venancija Lateranske bazilike mozaične podobe deseterih solinskih mučenikov, ki so tudi z imeni naznačeni. Tako so prišli ti ostanke v zvezo z najimenitnejšo krščansko cerkvijo, ki se ponosno imenuje «omnium urbis et orbis ecclesiarum mater et caput», in čije župnik je rimski papež sam. Pa tudi brez tega je solinsko grobišče v Manastirinah najvažnejše med vsemi starokrščanskimi, ki se nahajajo vrhu zemlje (ne v katakombah), ker se vlečejo njegovi spomeniki v nepretrganem nizu od prvih krščanskih skoro apostolskih časov pa do blizu polovice sedmega stoletja, ker so važen dokaz za socialno-pravni razvitek starokrščanskih pokopališč in ker nam podajajo toliko novih, še nikjer drugod najdenih arhitektoničnih oblik.

Drugo manj obširno starokršćansko grobišče v solinski okolici se nahaja na Marusincu, dobrih 600 m severno od rimskega amfiteatra. Našel ga je ravnatelj Carrara l. 1852. ali še le l. 1892. so je začeli sistematično razkopavati, potem ko je bil kmet Nikola Milišić slučajno našel (l. 1890.) nadpis «presbyteris Johannis», ki je bil brat prokonzula Marcelina iz l. 605. in «Anastasio servans reverenda limina sancti». Poleg mnogih nadpisov s konzularskimi nadevki iz četrtem in petem stoletja so odkopali še trinajst sarkofagov in mnogo zidov iz treh različnih dob. Tudi tu je bil od začetka lep zaselek, na katerem se je pozneje razvilo grobišče. Tla so bila iz mozaika treh različnih barv z mnogimi (poškodovanimi) nariski, a strop so pokrivalo mramorne plošče z lepimi basreljevi, a nad njimi je bila streha, čije opeke nosijo pečat «Augusti Caesaris Pausiana»; kakršnih poprej niso nahajali v Solinu. Pod mozaičnimi tlemi so bili postavljeni v četrtem in petem stoletju sarkofagi z vodoravnimi nadpisnimi ploščami, a na nekem vratnem pragu so našli latinski križ iz šestega stoletja.

Če pregledamo vkupno solinske ruševine, moramo reči, da so tudi še v svojih ostankih ogromne in veličanstvene. Kaj pa je bilo še le poprej, predno so bile oropane svojih najlepših kosov in najdragocenejših zakladov? Znano nam je, da so ne samo mnoge privatne hiše v Solinu in Kaštelih, nego tudi najveličastnejše javne zgradbe v Spljetu in Trogiru pozidane iz solinskih arhitektonskih ostankov. Vemo tudi, da so dali Benečani cele tovore in polne ladje solinskih mramorjev v svoje mesto prepeljati, da so ž njimi okrasili svoje palače. Poznato je nazadnje, da se nahaja mnogo skulptur in nadpisov iz Solina po muzejih gorenje Italije, zlasti v Benetkah, pa tudi na Dunaju, v Zagrebu in Pešti. In vendar je še sedaj na licu toliko manj važnih tvarin, da se moramo kar čuditi toliki obilnosti ostankov iz primeroma majhnega in le malo znanega mesta.

In vendar je še toliko neznanih, pod zemljo skritih spomenikov. Neumorni ravnatelj Bulić koplje še vedno v Manastirinah in Marusincu. Svojo glavno pozornost obrača «veliki baziliki», zlasti njeni absidi s ciborijskim altarjem na stebričih, na izvrstne mozaike v severni stranski ladji in v drugih stranskih prostorih, ki imajo mramorna tla. V najnovjšem času je našel pokopališčno obzidje in dohod k njemu od ceste gori. Pa tudi vsi novo najdeni grobi so bili že v srednjem veku oropani; mnogo sarkofagov so kmetje v prejšnjih letih iz zemlje vzdignili in jih porabili kot korita za olje. Slavno omenjeni ravnatelj se trudi ob jednom tudi za pomnožitev zbirk v državnem arheološkiemu muzeju v Spljetu in za obelodanjenje monumentalnega dela «Salona christiana», katero spisuje skupno s prof. dr. Luko Jelićem. Prva štiri poglavja so že več let dodelana in potrebne ilustracije pripravljene, toda denarnih sredstev nedostaje. Visoko c. kr. ministerstvo je svojo podporo obljubilo, ali misli, da treba počakati s publikacijo do tedaj, ko bodo vsi predmeti izkopani.*

* Natančneje o solinskih starinah se lahko poučiš iz knjige: Bulić-Jelić-Rutar, Vodja po Spljetu i Solinu, Zadar, 1894.

Solska poročila.

I.

Učiteljstvo.

a) Izpembe.

Pred začetkom šolskega leta 1897./98. je iz učiteljskega zbora izstopil:

Namestni učitelj **Mihael Markič**, katerega je imenovalo vis. c. kr. naučno ministerstvo z razpisom z dné 6. septembra 1897, šte. 22.867, rednim učiteljem na državni gimnaziji v Novem mestu.

Vstopil pa je začetkom II. polletja:

Učiteljski pripravnik **Josip Wester**, pozvan od ravnateljstva v nadomeščanje profesorja Josipa Jenka, ki je moral prevzeti zgodovinski pouk mesto obolelega profesorja Simona Rutarja. To pozvanje je potrdil presl. c. kr. deželni šolski svet z razpisom z dné 5. marcija 1898, šte. 657, ter poveril z razpisom z dné 5. aprila 1898, šte. 744, ravnatelju posel, da uvede omenjenega namestnega učitelja v praktično učiteljevanje.

b) Odpusti.

Z razpisom z dné 20. septembra 1897, šte. 23.603, je dalo vis. c. kr. naučno ministerstvo obolelemu profesorju **Simonu Rutarju** odpust do konca I. polletja; ker pa i osedobi ni bil prebolel, mu je podaljšala ista šolska oblast z razpisom z dné 26. februarja 1898, šte. 629, odpust do konca II. polletja.

Isto tako je dalo vis. c. kr. naučno ministerstvo z razpisom z dné 16. marcija 1898, šte. 6003, začetkom meseca februvarija obolelemu rednemu učitelju **Dav. Sinkoviću** odpust do konca II. polletja. A ker mu ni bilo dobiti primernega namestnika, je prevzel omenjeni učitelj, zadovoljujoč se z delnim odpustom, začetkom meseca maja, dasi še prebolevnik, iz rade volje prirodznanski pouk (10 ur na teden) sam, ostale učne ure njegove pa so se porazdelile med druge učitelje.

Učiteljsko osebje koncem šolskega leta 1897./98.

A. Za obvezne predmete.

	Ime in značaj	Razrednik v razredu	Učil v razredu	Število ur na teden
1	Fran Wiesthaler , c. kr. ravnatelj	—	V prvem polletju: latinščino in slovenščino v I. a. V drugem polletju: latinščino v I. a.	11 8
2	Davorin Karlin , c. kr. profesor VIII. činovn. reda	III.	V prvem polletju: latinščino, grščino, nemščino v III. — Slovenščino v II. b. in III. V drugem polletju: iste predmete, izvemši slovenščino v II. b.	19 17
3	Simon Rutar , c. kr. profesor VIII. činovn. reda, konservator osrednjega poverjenstva za preiskovanje in ohranjevanje umetniških in zgodovinskih spomenikov	—	Radi bolezni za celo šolsko leto odpuščen.	—
4	Lovro Požar , dr. modroslovja, c. kr. profesor, varuh učiteljski knjižnici, zač. vodja mestni višji dekliški šoli, mestni odbornik	IV.	Latinščino in nemščino v IV.	10
5	Josip Jenko , c. kr. profesor	II. b.	V prvem polletju: latinščino v II. b. — Zgodovino in zemljepis v II. a. in b., III., IV. V drugem polletju: nemščino v II. b. — Zemljepis v I. a. — Zgodovino in zemljepis v II. a. in b., III., IV.	23 22
6	Alojzij Tavčar , c. kr. profesor (v službovanje pridodeljen), varuh dijaški knjižnici	I. b.	V prvem polletju: latinščino, nemščino in slovenščino v I. b. — Grščino v IV. V drugem polletju: latinščino v I. b. — Grščino v IV.	19 12
7	Andrej Karlin , dr. i. u. na vis. šolah v Rimu, c. kr. profesor, svetni duhovnik, propovednik, varuh knjižnici podpornega zaloga	—	V prvem polletju: veronauk v vseh razredih. — Slovenščino v IV. V drugem polletju: veronauk v vseh razredih. — Slovenščino v I. b.	14 15

	Ime in značaj	Razrednik v razredu	Učil v razredu	Število ur na teden
8	Davorin Sinkovič , c. kr. redni gimn. učitelj, varuh prirodnoznanstvom učilom	V I. poll. v I. a	V prvem polletju: matematiko v I. a. in II. b. — Prirodopis, oziroma prirodoslovje v I. a. in b., II. a. in b., III. — Zemljepis v I. a.	19
			V drugem polletju: prirodopis, oziroma prirodoslovje v I. a. in b., II. a. in b., III.	10
9	Anton Peterlin , namestni učitelj, voditelj šolskih iger	—	V prvem polletju: matematiko v I. b., II. a., III., IV. — Prirodoslovje v IV. — Zemljepis v I. b.	18
			V drugem polletju poleg tega še matematiko v II. b.	21
10	Josip Pipenbacher , dr. modroslovja, namestni učitelj, c. in kr. voj. oskrbn. akcesist v rezervi	II. a.	V prvem polletju: latinščino in slovenščino v II. a. — Nemščino v I. a., II. a. in b.	22
			V drugem polletju: latinščino in nemščino v II. a. — Slovenščino v II. a. in IV. — Matematiko v I. a.	19
11	Josip Wester , namestni učitelj	V II. poll. v I. a.	V drugem polletju: latinščino v II. b. — Nemščino v I. a. in b. — Slovenščino v I. a. in II. b.	21

B. Za neobvezne predmete.

1.) **Francoščino** (v prvem tečaju za učence IV. razreda) je učil 2 uri na teden višje realke profesor *Anton Laharner*.

2.) **Laščino** (v prvem tečaju za učence IV. razreda) je učil 2 uri na teden višje realke profesor *Anton Laharner*.

3.) **Risanje** za učence vseh razredov v 3 tečajih po 2 uri na teden je učil višje realke profesor *Ivan Franke*, kateremu je bil v pomoč *Ferd. Vesel*, asistent pri risarskem pouku na višji realki.

4.) **Lepopisje** za učence vseh razredov v 2 tečajih po 1 uro na teden je učil v prvem polletju profesor *Alojzij Tavčar*, v drugem polletju namestni učitelj *dr. Josip Pipenbacher*.

5.) **Telovadbo** za učence vseh razredov v 2 oddelkih po 2 uri na teden je učil telovadni učitelj višje realke *Fran Brunet*.

6.) **Petje** za učence vseh razredov v 4 oddelkih 6 ur na teden je učil glasbeni vodja v stolnici *Anton Foerster*.

*

Pomožni sluga: *Avgust Bokau*.

II.

Učni načrt.

Podlaga pouku v obveznih predmetih je v obče splošno veljavni učni načrt (objavljen z razpisom vis. c. kr. naučnega ministerstva z dné 26. maja 1884, št. 10.128, deloma prenarejen, oziroma dopolnjen po naredbah z dné 1. julija 1887, št. 13.276, 24. maja 1892, št. 11.372, in 6. julija 1892, št. 11.297). Gledé na učni jezik veljajo za zavod pravila, katera je izdalo vis. naučno ministerstvo za slovenske oddelke tukajšnje c. kr. višje gimnazije z naredbo z dné 22. julija 1882, št. 10.820. Po tej je:

- a) V I. in II. razredu slovenščina učni jezik pri vseh učnih predmetih izvzemši deloma nemščino, kateri so odločene 4 ure na teden.
- b) V III. in IV. razredu je nemščina učni jezik pri nemščini in grščini. Pri prelaganju iz Cezarja v IV. razredu se sme poleg slovenščine uporabljati tudi nemščina. V III. razredu se uči nemščina 3, v IV. razredu 4 ure na teden.
- c) V odnosno-obveznih ali na izvoljo danih predmetih razven petja je učni jezik nemški, imenstvo je podajati sploh v obeh jezikih.

A. Obvezni predmeti.

I. razred.

- 1.) **Veronauk.** Katoliški katekizem. O veri, zapovedih, svetstvih in blažilih.
- 2.) **Latinščina.** Pravilno oblikoslovje imensko in glagolsko, učenje vzorcev in slov, prevajanje latinskih in slovenskih stavkov, ki se potem doma zapisujejo, pozneje vsak teden jedna ali dve mali nalogi za vajo v latinjenju. Pričenši s tretjim mesecem vsak teden jedna polurna šolska naloga.
- 3.) **Nemščina.** Empirično razlaganje osnutkov prostega in zloženega stavka. Oblikoslovje vzporedno s slovenskim in latinskim poukom. Vežbanje v krepkih glagolih poleg čitanja. Branje, govorjenje, obnavljanje in predavanje na izust naučenih beril v vezani in nevezani besedi. Pismeno prevajanje iz slovenščine v nemščino. V drugem polletju semtertja pismene obnove razloženih beril. Vsak mesec dve nalogi, premenjema domači in šolski.
- 4.) **Slovenščina.** Nauk o prostem stavku v elementarni popolnosti; pravilno oblikoslovje in najvažnejše nepravilnosti; empirično razlaganje osnutkov zloženega in skrčenega stavka. Čitanje s stvarno razlago in potrebnimi slovniškimi opazkami. Obnavljanje, učenje na pamet in predavanje beril v vezani in nevezani besedi. Pismene naloge: narekovano pisanje za pravopisne namene, obnova predvanih prostih povestij in pripovednih opisov. Vsakih 14 dnij jedna šolska naloga; v II. polletju se čredijo šolske naloge z domačimi.
- 5.) **Zemljepis.** Nazorno dovajanje do osnovnih zemljepisnih predstav. Dnevne solčne poti gledé na šolsko poslopje in dom o raznih letnih časih; po tem opoznavanje v pravi okolici, na zemljevidu in zemeljskem oblu. Popisovanje in razlaganje svetlobnih in toplotnih razmer, pojavljajočih se v domovini tekom jednega leta, kolikor so neposredno zavisne od dnevne dolgosti in solčnega viška. Glavni liki trdine in tekočine, njih razdeljenost po zemlji, kakor tudi leža najznamenitejših držav in mest poleg vednega vežbanja in udovrševanja v čitanju z zemljevidov. Poskušnje v risanju najjednostavnejših zemljepisnih predmetov.

6.) **Matematika.** A. Aritmetika: Dekadični številni sistem. Rimske številke. Četvero osnovnih računov neimenovanih in jednoimenskih celih in decimalnih števil. Meterski merni in utežni sistem. Računanje z mnogoimenskimi števili. O deljivosti števil. Razstavljanje števila na njegove prafaktorje. Najjednostavnejše začetne vaje v računanju z navadnimi ulomki. Skupna mera in skupni mnogokratnik. — B. Geometrija (II. polletje): Osnovni tvori. Prema, krog, kot in vzporednice. Najjednostavnejša svojstva trikotnikova. Vsako konferenčno dobo jedna šolska naloga, nekoliko jednostavnih primerov za domačo vajo od ure do ure.

7.) **Prirodopis** (nazorni nauk). Prvih šest mesecev šolskega leta: Živalstvo, in sicer: sesavci in žuželke, primerno izbrani. Zadnje štiri mesece šolskega leta: Rastlinstvo. Opazovanje in opis nekaterih semenskih rastlin raznih vrst, pri čemer se je ozirati na važnejše njih znake; primerjalno opazovanje rastlin, da se spozna njih sorodnost.

II. razred.

1.) **Veronauk** (liturgika). Duh katoliškega bogočastja, cerkvene osebe, redovi, oprava, opravila, časi.

2.) **Latinščina.** Pravilno oblikoslovje, spopolnjevano z onimi vrstami zaimkov in števnikov, ki so se v I. razredu preskočile; najvažnejše nepravilnosti v pre-gibanju, vežbanje kakor v I. razredu; pomožitev sintaktičnih oblik s pridejanim absolutnim ablativom. Učenje na pamet kakor v I. razredu, pozneje domače pripravljane (preparacija). Vsak mesec jedna domača in tri šolske naloge, zvršljive v $\frac{1}{2}$ ali $\frac{3}{4}$ ure.

3.) **Nemščina.** Ponavljanje in dopolnjevanje pravilnega oblikoslovja, zlasti sistematično razpravljanje krepkih glagolov. Empirično obravnavanje zloženega in skrčenega stavka. Sistematično preučevanje pravopisnih pravil. Nauk o ločilih. Čitanje kakor v I. razredu. Naloge kakor v I. razredu, toda z večine obnovljene povesti.

4.) **Slovenščina.** Zloženi in skrčeni stavek; nauk o ločilih; dopolnjevanje oblikoslovja, posebno natančno razpravljanje glagola. Čitanje in naloge kakor v drugem polletju I. razreda.

5.) **Zemljepis in zgodovina.** A. Zemljepis (2 uri na teden): Azija in Afrika po leži in obrisu, v goropisnem, vodopisnem in krajepisnem pogledu z ozirom na podnebne razmere, kolikor se dajo pojasniti iz stanja solnčne poti proti različnim obzorom. Zveznost podnebja z vegetacijo, deželnimi prirodninami in opravi-li narodov pokaži se le na posameznih, iz obližja vzetih in prav jasnih vzgledih. Evropa: pregled po obrisu, reliefu in vodovju. Dežele južne Evrope in britskega otoškega kraljestva z motrišča, označenega pri Aziji in Afriki. Vaje v črtanju jednostavnih zemljevidnih obriskov. — B. Zgodovina (2 uri na teden): Stari vek. Podrobnejše obravnavanje bajk. Najvažnejše osebe in dogodki, zlasti iz grške in rimske zgodovine.

6.) **Matematika.** A. Aritmetika: Širje vaje o meri in mnogokratniku. Natančna razlaga in vaja v računanju z ulomki. Pretvarjanje decimalnega ulomka na navadni ulomek in obratno. Glavna pravila o razmerjih in sorazmerjih. Raz-reševanje jednostavnih regeldetrijskih nalog po sklepih in s pomočjo sorazmerij. Procentni in jednostavni obrestni račun. — B. Geometrija: Somernica prem in kotov. Skladnost trikotnikov in njena uporaba. Najvažnejša svojstva kroga, četvero-kotnikov in mnogokotnikov. Naloge kakor v I. razredu.

7.) **Prirodopis** (nazorni nauk). Prvih šest mesecev šolskega leta: Živalstvo, in sicer: ptiči, nekaj plazivcev, krkoni in ribe, nekateri brezvretenčarji. Zadnje štiri mesece šolskega leta: Rastlinstvo. Pouk I. razreda se nadaljuje, kažó se nove semenske rastline ter napeljuje do razumevanja sistematične rastlinske sestave. Nekatere trosocvetke.

III. razred.

1.) **Veronauk**. Zgodovina razodenja božjega v stari zavezi (svetopisemska zgodovina stare zaveze od praveka do Krista).

2.) **Latínščina**. Slovnica (3 ure na teden): Nauk o skladnosti, rabi sklonov in predlogov. — Čitanje (3 ure na teden) iz Kornelija Nepota. — Domača priprava. Vsakih 14 dñij jedna šolska naloga za celo uro, vsake tri tedne jedna domača naloga.

3.) **Grščina**. Vežbanje v oblikoslovju (s priglasom vred) do glagolov na *u*; preskočiti je le nekaj izjem. Učenje slov. Obojno prevajanje iz vadne knjige. Domača priprava. Začenši z drugo polovico I. polletja vsakih 14 dñij jedna naloga, premenjema šolska in domača.

4.) **Nemščina**. Slovnica: Sistematičen pouk v oblikoslovju in sklonoslovju s posebnim ozirom na pomenoslovje. — Čitanje s stvarnimi in jezikovnimi razlagami in opazkami, zadnje zlasti za stilistične namene. Učenje na pamet in predavanje; (ako možno) tudi prevajanje težjih slovenskih povestij. Vsakih 14 dñij premenjema jedna šolska in domača naloga (povesti, popisi, obrazi).

5.) **Slovenščina**. Sistematično ponavljanje oblikoslovja, skladnja imenska, pri kateri se je ozirati na pomenoslovje. Čitanje s stvarnimi, jezikovnimi in stilističnimi razlagami in opazkami. Učenje na pamet in predavanje. Vsak mesec jedna šolska in jedna domača naloga.

6.) **Zemljepis in zgodovina** (3 ure na teden, premenjema zemljep. in zgodov.). *A. Zemljepis*: Evropske dežele, ki se v II. razredu niso obravnale (izvzemši avstrijsko-ogersko monarhijo), Amerika in Avstralija z istih motrišč kakor v II. razredu, posebno tudi gledé na pojasnjevanje podnebnih razmer. Vaje v črtanju jednostavnih zemljevidnih obriskov. — *B. Zgodovina*: Srednji vek. Najvažnejše osebe in dogodbe s posebnim ozirom na zgodovino avstrijsko-ogerske monarhije.

7.) **Matematika**. *A. Aritmetika*: Četvero osnovnih računov s celimi in ulomljenimi občnimi števili. Kvadrovanje in potezanje kvadratnega korena. V zvezi z geometričnimi računi: nepopolna števila, okrajšano množenje in deljenje, zadnjega uporaba pri potezanju kvadratnega korena. — *B. Geometrija*: Jednostavno primerjanje, pretvarjanje in razdeljevanje likov. Merjenje dolžine in ploščine. — Naloga kakor v I. razredu.

8.) **Prirodoznanstvo**. I. polletje: Fizika. Osnovni pojmi: prostornost in neprodornost teles. Opis treh vrst skupnosti. Vodoravna in navpična mer; absolutna in specifična teža. Zračni tlak. Iz nauka o toploti: Toplotni občutki; stopinja in množina toplote; izpreminjanje prostornine in skupnosti; prevod toplote in žarjenje (najjednostavnejše prikazni); izvori toplote. Iz kemije: Uvod: zveznost, sprijemnost, prožnost, krhkost, trdnost, mešanje, raztop, kristalizovanje. Spajanje, razkrajanje in nadomeščanje. Dokaz (s poskusi) o neizpremenljivosti množine tvarine, o spajanju prvin v stalnih utežnih in prostornih razmerjih. Prvine; molekul, atom; spojinske osnove, kisline in soli. Najnavadnejše nekovine in nekoliko njih

spojin. Gorenje. — II. polletje: Prirodopis (nazorni nauk). Mineralogija: Opazovanje in opis nekaterih imenitnih in prav navadnih rudninskih vrst brez posebnega ozira na sistematiko. Najnavadnejše hribine.

IV. razred.

1.) **Veronauk.** Svetopisemska zgodovina nove zaveze (zgodovina mladosti, življenje in trpljenje, vstajenje Kristovo; njegova cerkev, nje razširjevanje).

2.) **Latinsčina.** Slovnica (2 uri na teden): Skladne posebnosti imenske in zaimenske, poraba časov in naklonov, vezniki; zlogomerje in osnovno stihoslovje. — Čitanje (4 ure na teden) iz Cezarjeve «galske vojne» z domačo pripravo. V drugi polovici II. polletja vežbanje v stihoslovju na podlagi krestomatije iz Ovidija (2 uri na teden). — Naloge kakor v III. razredu.

3.) **Grščina.** Slovnica: Kratka ponovitev in dopolnjevanje imenskega in glagolskega oblikoslovja, glagoli na *mu* in nepravilni glagoli. V II. polletju glavne točke iz skladnje, vežbanje v obojnem prevajanju, učenje slov, domača priprava. — Naloge kakor v III. razredu.

4.) **Nemščina.** Slovnica: Sistematičen pouk, skladnja zloženega stavka, perijoda. Posnetek zlogomerja in stihoslovja. Čitanje, učenje na pamet, predavanje in naloge kakor v III. razredu.

5.) **Slovenščina.** Sistematično ponavljanje zloženega stavka v zvezi z glagolsko skladnjo. Posnetek zlogomerja in stihoslovja, prilike in podobe. Čitanje in naloge kakor v III. razredu.

6.) **Zemljepis in zgodovina.** A. Zemljepis (2 uri na teden): Prirodnoznanjski in politični zemljepis avstrijsko-ogerske monarhije, brez statističnega dela, toda obširneje uvažajoč deželске pridelke, opravila, prometne in kulturne razmere narodov. Vaje v črtanju jednostavnih zemljevidnih obriskov. — B. Zgodovina (2 uri na teden): Novi vek. Najvažnejše osebe in dogodbe; jedro pouku je zgodovina avstrijsko-ogerske monarhije.

7.) **Matematika.** A. Aritmetika: Jednačbe prve stopinje z jedno in več neznankami, čiste jednačbe druge in tretje stopinje, ki se upotrebljajo pri geometriškem računanju; v zvezi z njim kubovanje in potezanje tretjega korena. Sestavljena regeldetrija, razdelbeno pravilo. Obrestnoobrestni račun. — B. Geometrija: O medsebojni leži prem in ravnin. O telesnih ogljih. O najimenitnejših telesih. Jednostavno preračunjanje površine in prostornine teles. — Naloge kakor v I. razredu.

8.) **Fizika.** I. polletje. Iz nauka o magnetizmu: Prirodni in narejeni magneti; magnetni poli in njih vzajemno delovanje; magnečenje po razdelbi; zemeljski magnetizem. — Iz nauka o elektriki: Električnost, najjednostavnejši elektroskopi; dobri in slabi elektrovodi; pozitivna in negativna elektrika; elektrizovanje po razdelbi; najnavadnejša orodja in priprave za vzbujanje in nabiranje elektrike; blisk in grom; strelovod; Voltov člen, izmed stalno delujočih členov le tiste, ki se upotrebljajo pri poskusih; najimenitnejši učinki galvanskega toka, galvanoskop, električni in magnetni navod pa njegova najnavadnejša in najjednostavnejša elektrotehnična uporaba (n. pr. električna luč, galvanoplastika, Morsejev pisalni brzovjav). — Iz mehanike: Opis najvažnejših vrst gibanja: premočrtno, krivočrtno, enakomerno in enakomerno pospeševano gibanje; oba učinka mehaničnih sil: pospešba in tlak (teg), statičnega delovanja merjenje z uteži; pojav vztrajnosti pri menjavi hitrosti in meri (sredobežnost); težnost, udar, ovire gibanja;

sestavljanje in razstavljanje sil s skupnim prijemališčem in istomerno vzporednih sil; nekoliko jednostavnih in sestavljenih strojev. — II. polletje. Značilna svojstva kapljivotekočih teles; gladina, hidrostatični tlak; ravnotežje kapljevine in ne mešajočih se kapljev in v občujočih posodah; Arhimedov zakon; najjednostavnejši način določevanja specifične teže trdnih in kapljivotekočih teles; lasovitost. Značilna svojstva raztezno tekočih teles (Mariottov zakon); Toricellijev poskus, barometer pa še kaka druga uporaba delovanja zračnega tlaka; zračna sesalka, zrako-plav; princip parnih strojev. — Iz akustike: Zvočni dojmi, šum, žvenk; višina tona, lestvica tonov; najjednostavnejša zvočila; človeško glasilo, telefon; širjenje in odboj zvoka, sozvočenje; človeško uho. — Iz nauka o svetlobi: Dojmi svetlobe; premočrtno širjenje svetlobe, senca, svetlomer, odboj in lom svetlobe; zrcala in leče (temna sobica, princip fotografije); razkroj svetlobe v njene sestavine, mavrica; oko, drobnogled, najjednostavnejši daljnogledi. — Dodá naj se fizikalnemu pouku, sosebno v mehaniki, opis prikaznij na nebesnem obloku gledé na nepremičnice; mene in obhod mesečev v teku jednega meseca; letno gibanje solnca. Navedene prikazni in pa razlike dnevnih in letnih časov na krajih različne zemeljske širine in dolžine naj se razlagajo iz vrtenja zemlje okoli njene osi v jednom zvezdnem dnevu in iz njenega letnega gibanja okoli solnca v teku jednega leta. Solčni in mesečni mrki.

Pregled predmetov, razpredeljenih po posameznih razredih in tedenskih urah.

Predmet	I. a.	I. b.	II. a.	II. b.	III.	IV.	Skupaj
Veronauk	2	2	2	2	2	2	12
Latinščina	8	8	8	8	6	6	44
Grščina	—	—	—	—	5	4	9
Nemščina	4	4	4	4	3	4	23
Slovenščina	3	3	2	2	3	2	15
Zemljepis in zgodovina	3	3	4	4	3	4	21
Matematika	3	3	3	3	3	3	18
Prirodopis	2	2	2	2	— 2	—	(I. polletje): 8 (II. polletje): 10
Prirodoslovje	—	—	—	—	2 —	3	(I. polletje): 5 (II. polletje): 3
Skupaj . .	25	25	25	25	27	28	155

B. Neobvezni predmeti.

1. Francoščina.

Pouka v I. tečaju tega predmeta so se udeleževali četrtošolci skupno z učenci tukajšnje višje gimnazije 2 uri na teden.

Učni načrt: glasoslovje, imensko oblikoslovje (člen, samostalnik, pridevnik, zaimek). Oba pomožnika in tri pravilne spregatve. Vežbanje v slovniški tvarini na podlagi obojnega prevajanja po slovnici in vadni knjigi prof. dr. Fileka pl. Wittinghausna.

Udeležba: v I. polletju 2, v II. polletju 1 učenec.

2. Laščina.

Pouka v I. tečaju tega predmeta so se udeleževali četrtošolci skupno z učenci tukajšnje višje gimnazije 2 uri na teden.

Učni načrt: izreka; pregibanje samostalnika in pridevnika, svojilni in kazalni zaimki, sedanjik pomožnikov in glagolov na -are, -ere, -ire, pretekli deležnik in iz njega izhajajoča tvoritev preteklega časa in trpne dobe, prihodnjik. Prislovi na -mente, osebni zaimki, modalni glagoli, velevnik, stopnjevanje, najpotrebniši skladni členi za tvoritev prostih stavkov. Ustno in pismeno pripravlanje na dotične vaje. Učna knjiga: Adolf Mussafia, Laška slovnica.

Udeležba: v I. polletju 12, v II. polletju 1 učenec.

3. Risanje.

V tem predmetu so se poučevali učenci vseh razredov skupno z učenci višje gimnazije v treh letnih tečajih po 2 uri na teden.

I. tečaj: geometriško oblikoslovje, kombinacije ravnih geometriških tvorov, geometriški ploski okras po nariskih na tabli zvršen s svinčnikom in peresom v dveh bojah; prosto ploskovno okrasje po nariskih na tabli, biserni traki, zvršeni v dveh vodenih bojah. Učenci se poučujejo skupno.

Udeležba: v I. polletju 19, v II. polletju 8 učencev.

II. tečaj: pojasnjevanje perspektivnih načel s pomočjo obriskov na tabli, žičnih modelov in prikladnih pristrojev. Risanje stereometriških telesnin in njihov kombinacij po žičnih in lesenih modelih. Vvodni nauk o okrasu, boje prve in druge vrste, barvila in slikanje, pri katerem se je posluževati zlasti vodenih boj. Narisovanje prostih listnih in cvetnih likov in lažjih okraskov grškega in arabskega zloga, izvedeno v bojah. Učenci se poučujejo skupinoma.

Udeležba: v I. polletju 3, v II. polletju 2 učenca.

III. tečaj: narisovanje starovinskega posodja, romanskega kapitelja, arhitektonskih ukrasnih členov, renesančnih in nekaterih gotskih okraskov po sadrenih modelih, šarnega ploskega okrasja po predlogah, risanje glav po reliefih in sadrenih doprsnicah, izvedeno z jedno ali dvema kredama. Razlaganje najvažnejših arhitektonskih oblik. Učenci se poučujejo skupinoma ali posamezi.

Udeležba: v I. polletju 2, v II. polletju 2 učenca.

4. Lepopisje.

Pouka v tem predmetu, ki se je učil za zavod posebej, so se udeleževali učenci vseh razredov v 2 tečajih, in sicer deloma svojevoljno, deloma zaradi slabe pisave primorani od učiteljskega zbora na predlog razrednikov.

V I. tečaju (1 uro na teden) so se učenci po udarjalni metodi vežbali v genetiški razvijanih črkah slovenskega in nemškega tekočega pisa.

Udeležba: v I. polletju 37, v II. polletju 29 učencev.

V II. tečaja (1 uro na teden) prvem oddelku so se ponavljale črke slovenskega in nemškega tekočega pisa, v drugem oddelku pa se je na isti način urilo v francoskem okroglem pisu in naposled v grških črkah.

Udeležba: v I. polletju 9, v II. polletju 13 učencev.

5. Telovadba.

Tudi v tem predmetu so se poučevali učenci c. kr. nižje gimnazije posebej, in sicer razdeljeni po svoji spretnosti v dva tečaja (vsak tečaj 2 uri na teden); v I. tečaju so telovadili večinoma učenci I. in II., v II. pa večidel učenci III. in IV. razreda.

Učni načrt za oba tečaja:

V I. tečaju se je prevadila tvarina, ki jo propisuje učni načrt (razglašen z vis. c. kr. naučnega ministerstva razpisom z dné 12. febr. 1897, štev. 17.261) za I., II. in deloma za III. razred, v II. tečaju pa tvarina, propisana za III., IV. in deloma za V. razred.

Na orodju se je vadilo v vsakem tečaju v štirih telovadnih oddelkih s pomočjo predtelovadcev, proste in redovne vaje pa so se vršile v vsakem oddelku skupno.

Udeležba: v I. polletju 62 + 20, v II. polletju 53 + 36 učencev.

6. Petje.

V tem predmetu so se poučevali začetniki v I. tečaju (2 uri na teden) posebej, ostali pevci pa skupno z učenci tukajšnje višje gimnazije (4 ure na teden) nastopnim načinom:

I. tečaj (deški glasovi: 1. oddelek 2 uri na teden, 2. oddelek 1 uro na teden, moški glasovi 1 uro na teden). Predmet temu tečaju so bili temeljni petja do všteti durovih načinov v zvezi z zgodovinskimi podatki o razvoju glasbe; poleg tega vaje v jedno- in večglasnem petju na podlagi Foersterjeve »Pevske šole«, v kateri služi vsem notnim vajam metoda po številkah kot naravni pripomoček.

Udeležba: v I. polletju 32, v II. polletju 26 učencev.

II. tečaj (mešani zbor 1 uro na teden, izmed njega jeden oddelek kot cerkveni zbor, 1 uro na teden). V tem tečaju so se prepevale pesni in zbori cerkvenega in posvetnega značaja; razven tega so se razpravljali molovi in ponavljali durovi načini.

Udeležba: v I. polletju 17, v II. polletju 12 učencev.

Glasbe se je učilo več učencev v šoli »Glasbene Matice«.

III.

Prebrana tvarina iz latinskih klasikov.

III. razred. Cornelius Nepos: Miltiades, Themistocles, Aristides, Pausanias, Cimon, Epaminondas, Pelopidas, Hannibal.

IV. razred. Caesaris comment. de bello Gall. lib. I.; lib. II. (domače berilo); lib. IV. — Ovid. metamorph.: Quattuor aetates.

IV.
Učne knjige,

ki so služile pouku v obveznih predmetih.

Predmeti	I. razred.	II. razred.	III. razred.	IV. razred.
Veronauk	Veliki katekizem ali krščanski nauk.	Lesor, Liturgika.	Karin, Zgodovina razodešnja božjega v stari zavezi.	Karin, Zgodovina razodešnja božjega v novi zavezi.
Latinsčina	Kernavner, Latinska slovnica, I. in II. natis. Wiesenthal, Latinsko-slovenske vvedbe za I. gimn. razred, 2. natis.	Kernavner, kakor za I. razred. Wiesenthal, Latinsko-slovenske vvedbe za II. gimn. razred, 2. natis.	Slovnica, kakor za I. razred. Cornelius, Nepos, ed. Weidner-Schmidt; 4. natis. Dr. Pozar, Latinske vvedbe za III. gimnazijski razred.	Caesar de bello Gallico, ed. Prammer, 5. natis. Kernavner, Vvedbe v skladnji latinski, II. del. Oryis ausgewählte Gedichte, ed. Sedlmayer, 5. natis.
Grščina	—	—	Curtius-Hartel, Griechische Schulgrammatik, 22. natis. Schenk, Griech. Elementarbuch, 16. natis.	Kakor za III. razred.
Nemščina	Willmizier, Deutsche Grammatik, 7. natis. Striöf, Deutsches Lesebuch für die I. und II. Gymnasial-Classen.	Willmizier, kakor za I. razred. Striöf, kakor za I. razred.	Willmizier, kakor za I. razred. Neumann Alois, Deutsches Lesebuch für die III. Classe der Gymnasien, III. Band, 9. natis.	Willmizier, Deutsche Grammatik, 4. in 5. natis. Neumann Alois, Deutsches Lesebuch für die IV. Classe der Gymnasien, IV. Band, 9. natis. premojenjani natis.
Slovenščina	Šket-Jagnežič, Sl. slovnica, 7. natis. Šket, Članika, I. 1. in 2. natis.	Šket-Jagnežič, kakor za I. razred. Šket, Članika, II.	Šket-Jagnežič, kakor za I. razred. Šket, Članika, III.	Šket-Jagnežič, kakor za I. razred. Šket, Članika IV.
Zemljepisje in Zgodovina	Vrhovec, Zemljepis za srednje šole, I. stopnja. Kozenn-Schlattas, 36. natis. Kozenn-Haarit-Umlauf, Atlas, 49 Karten, 38. do 85. natis.	Jesenko, Zemljepis za II. in III. razred. Mayer-Kasprel, Zgodovina, I. del. Altani, Kakor v I. razredu. K. Temu de Putzer, Histor. Schulatlas, 19. natis.	Jesenko, kakor za II. razred. Mayer-Kasprel, Zgodovina, II. del. Altani, kakor v I. in II. razredu.	Jesenko, Zgodovina, III. del. Jesenko, Avstrijsko-openska mo-narhija. Altani, kakor v I. in II. razredu.
Matematika	Matek, Arimetika, I. del. Matek, Geometrija, I. del.	Močnik-Celestina, Arimetika, I. del. Matek, Geometrija, I. del.	Močnik-Celestina, Arimetika, I. del. Matek, Geometrija, II. del.	Močnik-Celestina, Arimetika, II. del. Močnik-Celestina, Geometrija, II. del.
Prirodoslovje	Pokorny-Erlauer, Živalstvo. Pokorny-Tussek, Rastlinstvo.	Pokorny-Erlauer, Živalstvo. Pokorny-Tussek, Rastlinstvo.	Seneković, Fizika. Erlauer, Mineralogija.	Seneković, Fizika.

V.

U č i l a.

I. Gimnazijska knjižnica, in sicer:

1. Učiteljska knjižnica (katero oskrbuje prof. *dr. Lovro Požar*) se je pomnožila v šolskem letu 1897./98. za 16 del v 21. zvezkih in 33. snopičih in za 199 šolskih izvestij:

a) Po nakupu:

α) Časopisov in zbornikov: Verordnungsblatt für den Dienstbereich des k. k. Minist. für C. u. U., 1898. — Zeitschrift f. österr. Gymn., 1898. — V. Jagić, Archiv für slav. Philologie, XIX. Bd., 1897. — Mayer-Wyde, Österr.-ung. Revue, Bd. 21. u. 22., 1897. — Mittheilungen der k. k. geographischen Gesellschaft in Wien, XLI. Bd., 1898. — Mittheilungen des Musealvereines f. Krain, 1897. — Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, 1897. — Ljubljanski zvon, 1897. — Dom in svet, 1897. — Letopis «Matica Slovenske», 1897. — Westermanns illustr. deutsche Monatshefte, 1897./98.

β) Knjig: Dr. Tavčar, Povesti, II. zvezek. — Dr. Murko, Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhm. Romantik. — Rohrmann V., Poljedelstvo. — Dr. Lampe, Zgodbe sv. pisma, 4. snopič. — Emmer Joh., Kaiser Franz Josef I., Festausgabe zum 50-jährigen Regierungsjubiläum. — Österr.-ungar. Monarchie (nadaljevanje), snopič 281. do 303. — Dr. Iwan Müller, Handbuch der class. Alterthumswissenschaft (nadaljevanje), 4 zvezki. — Rutar, Slovenska zemlja II. (Trst in Istra), 2. snopič. — Dr. Glaser, Zgodovina slov. slovstva, III. zvezek, 2. snopič. — Dr. Štrekelj, Slovenske nar. pesmi, I. del, 3. snopič. — Šubic, Električna, 1. snopič. — Kurz Heinr., Geschichte der deutschen Literatur mit ausgewählten Stücken aus den Werken der vorzüglichsten Schriftsteller, 4 zvezki. — Fridtjof Nansen, In Nacht und Eis. Supplement: Wir Framleute. Von B. Nordahl.

b) Po darilih:

Darovalo je vis. c. kr. min. za uk in bogočastje: v. Duncker, Feldmarschall Erzherzog Albrecht.

c) Po zameni:

199 šolskih izvestij.

Koncem šolskega leta 1897./98. šteje ta knjižnica: α/ 1996 del v 2603 zvezkih in 425 sešitkih; β/ 3285 šolskih izvestij.

2. Dijaška knjižnica (katero oskrbuje prof. *A. Tavčar*) se je pomnožila za 86 del, ozir. 100 knjig, in sicer:

a) Po nakupu (za 52 del, ozir. 64 knjig):

S. Gregorčič, Poezije, I. — Ant. Brezovnik, Zvončeki. — J. Jurčičevih zbranih spisov, I., II., VI., IX. zv. — Slov. knjižnice I. in VI. zv. — J. P., Za dragocenim korenem. — Pr. M. Molek, General Lavdon. — Sienkiewicz-Miklavec, Za kruhom. — Pr. Fr. Mirovčkov, Krvna osveta. — Ant. Lesar, Ribniška dolina na Kranjskem. — Naš dom II. — Koledar družbe sv. Mohorja za l. 1898. — Slov. večernic 50. zv. — Ant. Bezenšek, Bolgarija in Srbija. — Evg. Lampè, Pomladni glasi, 7. zv. (2 izv.). — Dr. Fr. D., Trojka. — Ant. Knezove knjižnice IV. zv. — Dr. Fr. Lampè, Dom in svet, X. letn. (2 izv.). — Ant. Kržič, Vrtec; 27. teč. (2 izv.). — Ant. Kržič, Angeljček, V. tečaj. (2 izv.). — Jan. Ev. Zorè, Po-

mladni glasi, 8. zv. (2 izv.). — A. Kalan, Povesti slov. ljudstvu v poduk in zabavo, XI. zv. (2 izv.). — J. Leban, Na različnih potih. (2 izv.). — Ant. Kosi, Sto narodnih legend. (2 izv.). — Bouvier-Krainz, Episoden aus den Kämpfen der k. k. Nordarmee 1866. — Jules Verne, 61. bis 72. Bd. — Franz Otto, Abenteuer und Irrfahrten von Fritz Stromer. — J. Ziethen-Ed. Hintze, Ly-u Pa-yo, der Sohn der Wölfin. — Das Buch der Jugend, IV. und V. Jahrg. — Spemann, Der gute Kamerad, VIII., IX., X., XI. Jahrg. — Karl Mays gesammelte Reiseerzählungen, Bd. I bis VI. — Jugend-Gartenlaube, XI. und XII. Bd.

b) Po darilih (za 34 del, ozir. 36 knjig).

Darovali so: Visoko c. kr. ministerstvo za uk in bogočastje 1, ravnatelj Wiesthaler 6, prof. S. Rutar 19, prof. A. Tavčar 2, K. Mahkota, učenec II. razr., 1, Fr. Jeralla, učenec III. razr., 2, učenci IV. razreda: J. Bobnar 1, F. Marolt 1, J. Modic 2 in Ed. Praprotnik 1 knjigo.

Koncem šolskega leta 1897./98. šteje ta knjižnica 1162 slovenskih del, ozir. 1277 knjig in 8 sešitkov, pa 1021 nemških del, ozir. 1063 knjig in 4 sešitke, skupaj 2183 del, ozir. 2340 knjig in 12 sešitkov.

II. Zemljepisna in zgodovinska učila (varuh prof. S. Rutar, katerega je letos nadomeščal prof. I. Jenko) so se pomnožila:

Po nakupu:

1 atlanta: Andree, Allgemeiner Handatlas, 1896. — 10 tabel: Umlauf-Trentin, Völkertrachten Oester-Ung. — 1 zemljevida logaškega in postojinskega šol. okraja. — Časopisov: Umlauf, Rundschau für Geographie und Statistik, 1898. — Seibert, Zeitschrift für Schulgeographie, 1898.

Vsa zbirka šteje koncem šolskega leta 1897./98.: 85 zemljevidov (v 86 izv.), 16 atlantov (v 18 izv.), 18 podob in tabel, 1 Felklov telurij, 1 globus, 1 zbirko, obsegajočo 40 slik starorimskih stavbnih spomenikov, in 16 zv. zemljepisnih časopisov.

III. Prirodoznanski kabinet (oskrbuje redni učitelj D. Sinković).

1. Kupila so se nastopna učila:

a) Fizikalna: 1 mali elektromotor, 19 tehnologičnih tabel in 2 zv. s tolmačenjem istih od Maksa Eschnerja, 1 sveder za kovine, nekoliko bakrene in medene pločevine.

b) Prirodopisna: 1 mali podkovernjak, 1 dolgoprstni plezavček, bučela, njeno delo in njeni sovražniki, razvrščeni v steklenici, rogač (deli njegovega telesa), zbirka 30 vrst lesa z žuželkami, katere jim škodujejo.

c) Kupljene knjige:

Dr. v. Wettstein, Botanische Zeitschrift 1898. — Dr. Rabenhorst, Kryptogamenflora, IV. Bd., 3. Abth., 31. bis 32. Heft. — Dr. Ad. F. Weinhold, Vorschule der Experimental-Physik, IV. Aufl. — Ed. Pospichal, Flora des österreichischen Küstenlandes, I. Bd. — Siegm. Günther, Handbuch der Geophysik, Lief. 1—6. — Dr. Ferd. Zirkel, Elemente der Mineralogie, 1. Hälfte. — Emil Zelenka, Zoologisches Taschenbuch, 4. Aufl., I. und II. Theil.

2. Darila:

Prirodopisno zbirko so s priznanja vredno marljivostjo množili učenci III. razreda: Bäßler, Bren, Juh, Kadunc; II. a. razreda: Peček, Pračni, Novak Ivan; I. a. razreda: Mihelič; I. b. razreda: Gruden, Nagode.

Koncem šolskega leta 1897./98. šteje vsa prirodoznanska zbirka: 230 fizikalnih pristrojov, 252 vretenčarjev, 2330 brezvretenčarjev, 216 kemikalij, 114 kristalnih

vzorcev, 1220 rudnin in geologiških predmetov, 1609 vrst suhih rastlin, 44 stereometriških teles, 170 prirodznanskih slik, 8 narodopisnih predmetov, 131 del, ozir. 309 zvezkov knjig prirodznanske in matematične vsebine, skupaj 6502 komada.

IV. Risalna učila (oskrbuje realni profesor *Ivan Franke*) se letos nišo nič pomnožila, ker se ni pojavila nikakršna potreba.

Ta zbirka, ki obsega tudi vsa risalna učila razpuščene nižje gimnazije kranjske, šteje koncem tega šol. leta: 23 knjig, 24 predložnih zbirk, 168 vzorcev (modelov), 1 sadreno doprsnico, 11 risalnih desk z oporami, 1 pristoj iz steklenih plošč, 1 trikotnik, 1 šestilo, 1 risalno ravnilo, 1 črtalo in 127 komadov risalnične oprave, skupaj 359 komadov.

V. C. kr. botanični vrt (pod nadzorstvom c. kr. prof. na tukajšnji višji gimnaziji, *Alfonza Paulina*, in v oskrbi c. kr. botaničnega vrtnarja *Iv. Rulitza*). Pravico, uporabljati ga v svoj prid, imajo vsa ljubljanska učilišča. Občinstvu je pristopen ob brezdeževnih popoldneh. Troške njegovega vzdržavanja zlagata (po razpisu vis. c. kr. naučnega ministerstva z dne 17. aprila 1891. l., štev. 6323) tukajšnji gimnaziji s skupnim doneskom letnih 210 gld. iz prispevkov za učila, plačevanih od učencev, država z doneskom letnih 210 gld. in mestna občina, prispevajoča 105 gld. na leto.

Javna (licejna) knjižnica z letno dotacijo 1200 gld. in v oskrbi c. kr. varuha gosp. *Konrada Stefana*, je pod zakonitimi pogoji pristopna i učiteljem i učencem. Koncem l. 1897. je štela: 35.509 del, in sicer 54.032 zvezkov, 6369 sešitkov, 2018 listov, 420 rokopisov in 238 zemljevidov.

Deželni muzej Rudolfinum z bogatimi zbirkami iz vseh treh delov prirodstva, mnogimi starinami in kulturno-zgodovinskimi predmeti, katerim se pridružujejo obilne prazgodovinske najdbe, zlasti ostanki nakolnih stavb iz Kranjske.

VI.

Statistika učencev.

I. Število. ¹	V razredu						Skupaj	
	I.		II.		III.			IV.
	a	b	a	b	a	b		
Koncem šolsk. l. 1896./97.	43	39	25	29	25	23	41	225
Začetkom » l. 1897./98.	55	56	40	31	43+1*		42	267+1*
Med šolskim letom vstopilo	1	—	1	—	2+2*		—	4+2*
Vseh skupaj torej vzprejetih	56	56	41	31	45+3*		42	271+3*
Med njimi:								
Na novo vzprejetih, in sicer:								
Iz niž. razr. premeščenih	53	52	—	1	3+2*		—	109+2*
Repetentov	2	1	2	—	2+1*		—	7+1*
Zopet vzprejetih, in sicer:								
Iz niž. razr. premeščenih	—	—	34	29	37		39	139
Repetentov	1	3	5	1	3		3	16
Med šolskim letom izostalo	24	12	4	4	8		—	52
Št. učen. konc. l. 1897./98.:	32	44	37	27	40		42	222
Med njimi:								
Javnih učencev	32	44	37	27	37		42	219
Privatistov	—	—	—	—	3		—	3
2. Po rojstnem kraju (domovini).								
Iz Ljubljane	6	10	8	5	4		9	42
» Kranjske sicer	24	30	26	20	34		27	161
» Štajerskega	—	—	1	—	—		3	4
» Koroškega	—	—	—	—	—		—	—
» Primorskega	1	3	2	—	—		2	8
» drugih dežel takraj Litve	—	1	—	1	—		—	2
» dežel onkraj Litve . .	1	—	—	1	2		—	4
» inozemstva	—	—	—	—	—		1	1
Skupaj	32	44	37	27	40		42	222
3. Po materinščini.								
Slovencev	32	44	37	27	39		42	221
Madjar	—	—	—	—	1		—	1
Skupaj	32	44	37	27	40		42	222
4. Po veri.								
Katoličani (lat. obreda) vsi	32	44	37	27	40		42	222
5. Po starosti.								
11 let starih	—	1	—	—	—		—	1
12 » »	6	9	3	1	—		—	19
13 » »	12	20	8	1	2		—	43
14 » »	8	9	8	9	3		1	38
15 » »	6	5	12	11	12		11	57
16 » »	—	—	6	3	12		9	30
Odnos	32	44	37	25	29		21	188

¹ Znamenje * znači privatiste.

	V razredu						Skupaj	
	I.		II.		III.			IV.
	a	b	a	b				
Prenos	32	44	37	25	29	21	188	
17 let starih	—	—	—	1	3	13	17	
18 » »	—	—	—	1	7	5	13	
19 » »	—	—	—	—	—	—	—	
20 » »	—	—	—	—	1	1	2	
21 » »	—	—	—	—	—	2	2	
Skupaj	32	44	37	27	40	42	222	
6. Po bivališču starišev.								
Iz Ljubljane	7	18	13	8	17	14	77	
Od drugod	25	26	24	19	23	28	145	
Skupaj	32	44	37	27	40	42	222	
7. Razredba.								
<i>a) Koncem šol. l. 1897./98. jih je dobilo:</i>								
Izpričevalo I. reda z odliko	2	2	3	2	—	2	11	
» I. »	18	24	27	16	26	26	137	
» II. »	5	10	5	4	5	7	36	
» III. »	—	1	—	1	4+2*	4	10+2*	
Ponavljalna izkušnja se je dovolila	6	7	2	4	2	3	24	
Dodatna izkušnja se je dovolila (zaradi bolezni)	1	—	—	—	1*	—	1+1*	
Izvenrednih učencev	—	—	—	—	—	—	—	
Skupaj	32	44	37	27	37+3*		219+3*	
<i>b) Dodatek k šolskemu letu 1896./97.</i>								
Ponavljalnih izkušenj je bilo dovoljenih	4	3	6	4	1	2	5	
Izkušnjo je prebilo:								
Povoljno	3	2	5	4	1	1	2	
Nepovoljno (ali pa jih ni prišlo)	1	1	1	—	—	1	3	
Dodatnih izkušenj je bilo dovoljenih	—	—	—	—	—	—	—	
Izkušnjo je prebilo:								
Povoljno	—	—	—	—	—	—	—	
K izkušnji jih ni prišlo	—	—	—	—	—	—	—	
Tedaj je končni posledek za šol. l. 1896./97.:								
Dobilo jih je:								
Izpričevalo I. reda z odliko	8	5	1	2	2	2	5	
» I. »	28	27	17	24	21	18	27	
» II. »	4	7	6	3	2	2	7	
» III. »	3	—	2	—	—	1	2	
Neizprašanih	—	—	—	—	—	—	—	
Skupaj	43	39	26	29	25	23	41	

8. Denarni prispevki učencev.	V razredu						Skupaj
	I.		II.		III.	IV.	
	a	b	a	b			
Šolnino jih je moralo plačati:							
v I. polletju	19	22	8	3	10	4	66
v II. polletju	6	8	9	11	17	16	67
Na pol je bilo oproščenih:							
v I. polletju	—	—	—	—	—	1	1
v II. „	—	—	—	—	—	—	—
Popolnem oproščenih je bilo:							
v I. polletju	15	27	33	28	35	37	175
v II. „	26	36	29	16	22	26	155
Šolnina je znašala:							
v I. polletju . . . . . gld.	380	440	160	60	200	90	1330
v II. „ . . . . . „	120	160	180	220	340	320	1340
Skupaj	500	600	340	280	540	410	2670
Vzprejemnina je znašala gld.	115.50	111.30	6.30	2.10	8.40	—	243.60
Prispevki za učila so znašali . . . . . gld.	56	56	41	31	48	42	274
Prispevki za igrala	7.60	7.60	4.60	4.20	8.20	7.40	39.60
Pristojbina za izpričevalne dvojnice . . . . . gld.	—	—	—	—	—	—	—
Skupaj gld.	179.10	174.90	51.90	37.30	64.60	49.40	557.20
9. Udeležba pri pouku v odnosno-obveznih in neobveznih predmetih.							
Francoščina	—	—	—	—	—	1	1
Laščina	—	—	—	—	—	1	1
Risanje	—	5	3	2	1	1	12
Lepopisje	8	21	6	2	1	4	42
Telovadba	12	11	22	8	10	26	89
Petje	4	7	6	5	8	8	38
10. Ustanove.							
Število štipendistov	—	1	1	—	3	12	17
Skupni znesek ustanov gld.	—	111.65	30	—	149.16	997.62	1288.43

II. Podpore.

a) Ustanove (glej štev. 10!).

b) Podporna zaloga. Ogromna večina učencev, ki so do mala kmetijskih starišev sinovi, je z domi tako ubožna, da bi se ne mogla šolati v mestu, ko bi ne imela zanesljive in trdne zaslombe v občežnani blagosrčnosti tukajšnjega prebivavstva. Da se je mogla pridnejšim sirotnikom izdatno olajšati jediščina, koje trpe, hvala za to gre raznim skupščinam in posameznim dobrotnikom, ki so i v preteklem šolskem letu podali ravnateljstvu v podporo potrebnih pripomočkov. Med temi blagotvorniki se odlikujeta zlasti visoki deželni zbor kranjski in preslavna hranilnica kranjska, ki sta velikodušno volila zavodu v podporne namene 250, oziroma 150 gld. Iz nabranih pripomočkov so se preskrbovali ubožni učenci z učnimi knjigami in obleko, vrh tega pa so prejeli njih stariši ali od-

govorni nadzorovatelji večje ali manjše prispevke v gotovini (za hrano, stanovanje, v boleznih itd.). Podpore je delilo ravnateljstvo, sporazumevši se vsakokrat z dotičnim razrednikom.

Podporni knjižnici je prirastlo 305 učnih knjig; nakupilo se jih je namreč 275, darovali pa so (jih 30): prečast. knezoškof. ordinarijat 20, tiskarna Blaznikovih dedičev 5, rav. Wiesthaler 2, prof. Tavčar 1, dr. Andr. Karlin 1 in red. učit. Sinkovič 1 knjigo.

Računski pregled.

A. Dohodki:

Prenos iz šolskega l. 1896./97. v gotovini (po obračunu, podanem dne 15. septembra 1897. l. pod štev. 263 in potrjenem od preslavn. c. kr. dež. šol. sveta z razpisom z dne 20. septembra 1897. l., štev. 2647) gld. 70 —

Darovali so:

Visoki deželni zbor kranjski	» 250 —
Preslavna hranilnica kranjska	» 150 —
Gosp. Otomar Bamberg, knjigotržec, posestnik i. t. d.	» 15 —
Čast. tvrdka J. Giontini	» 5 —
Gosp. M. Fischer, knjigotržec	» 5 —
Gosp. K. Till, trgovec s papirjem	» 2 —

Ob novem letu:

a) gg. profesorji: Dav. Karlin 2, Sim. Rutar 3, dr. L. Požar, Jos. Jenko, Alojzij Tavčar, dr. Andrej Karlin po 2 gld., Davorin Sinkovič 2 · 38 gld., ravnatelj 5 gld., skupaj	» 20 · 38
b) Učenci* razreda I. a. gld. 4 · 10, I. b. gld. 7 · 58, II. a. gld. 1 · 72, II. b. gld. 4 —, III. gld. 4 · 17, IV. gld. 9, skupaj	» 30 · 57
Učenci II. a. razreda popustek, doblj. pri nakupu zvezkov	» 1 · 10
Odškodnina, plačana od učencev za izgubljene ali pokvarjene knjige	» 8 · 10
Neka globa, plačana od treh učencev II. a. razreda	» 3 —

Skupaj . . . gld. 560 · 15

* I. a. razreda: Stare 2 gld., Virant 30 kr., Žitko 22 kr., Antončič in Osana po 20 kr., Mekinda 12 kr., Boštjančič, Goljar, Kastelic, Kovač, Ravnikar in Wresnik po 10 kr., Cvar, Jakhel, Kebe, Koželj, Ogrinc, Palčič, Richter in Ržen po 5 kr., Mihelič 3 kr., Skvarča 2 in Medic 1 kr. — I. b. razreda: Karlin 1 gld., Armič, Dolenc, Kandare, Vesel in Žnidaršič po 50 kr., Nagode in Počkar po 30 kr., Blažnik, Česnik, Schiffrer in Žust po 20 kr., Likovič 15 kr., Petrič 12 kr., Kostanjevec 11 kr., Agneletto, Benedek, Bradač, Burnik, Fegic, Kordiš, Krže, Mihelič, Mrcina, Seifert, Steigman, Šraj, Štefin, Vadnal Fr., Verbič, Zabukovec, Žagar in Žvokelj po 10 kr., Dientl, Goederer, Gostič, Gruden, Lušin, Možina, Rupnik in Tavželj po 5 kr. — II. a. razreda: Holeček 50 kr., Čok, Keel, Sabec in Tomšič po 20 kr., Dimnik 11 kr., Bevc in Bukovič po 10 kr., Močnik 6 kr. in Dobevo 5 kr. — II. b. razreda: Merčun 1 gld. 10 kr., Odlasek 1 gld., Vrtačnik 50 kr., Tomec 30 kr., Burgar in Černe po 20 kr., Lovšin in Novak Ivan po 15 kr., Ciuha, Lončar, Magajna in Šmuc po 10 kr. — III. razreda: Hieng in Polec po 1 gld., Slapničar 25 kr., Polak 20 kr., Novak 15 kr., Jeralla 14 kr., Bole, Cimerman, Jernejec, Kobal, Smole in Štritof po 10 kr., Baebler 8 kr., Peterlin in Vovk po 7 kr., Ažman, Beniger Fridol., Beniger Lud., Brn, Golj, Likar, Mramor, Potrato, Selan, Šinkovec in Zupančič po 5 kr., Zorec 4 kr., Skala 2 kr. — IV. razreda: Modie 1 gld. 10 kr., Jan 70 kr., Sturm 60 kr., Colnar, Ledenic, Voyk in Zajec po 50 kr., Vizjak 40 kr., Sedej 35 kr., Hribar 30 kr., Brecljnik in Poljak po 25 kr., Abram, Bambič, Brajer, Flere, Intihar, Kilar, Klavžar, Marolt, Rekar, Štrubelj in Tomec po 20 kr., Turšič 15 kr., Čencič, Fleš, Gerbič, Ponikvar, Praprotnik, Remšak in Vode po 10 kr.

B. Stroški.

Za učne knjige	gld. 241·93
Za vezanje knjig	» 1·40
Za obleko in obutev	» 202·07
Podpore v gotovini	» 104·09

Skupaj . . . . . gld. 549·49

Ako se odbijejo od dohodkov v znesku . . . . . » 560·15

stroški v znesku . . . . . » 549·49

ostane prebitka . . . . . gld. 10·66

Blagodušno sta podpirala ubožne učence, podajajoč jim hrano vsak dan ali vsaj posamične dneve v tednu, tudi samostana prečast. oo. frančiškovec in mm. uršulink, prečast. vodstvo usmiljenih sester v hiralnici, v koji so nekateri učenci brezplačno uživali celó vso oskrbo, nadalje knezoškof. Alojzijevišče, slavno ravnateljstvo «ljudske in dijaške obednice» in mnogi zasebniki. Med temi sta si obvezala zavod na posebno hvaležnost prečast. gosp. župnik *Martin Malenšek*, ki je bil mnogim učencem v raznih stiskah in nadlogah z besedo in dejanjem na pomoč, pa prečast. gosp. kanonik in deželni poslanec *Andrej Kalan*, čegar požrtvovalno človekoljubje je preskrbelo znatnemu številu učencev brezplačno hrano v omenjeni obednici.

Izpolnjujoč prijetno dolžnost zahvaljuje poročevalec v imenu zavoda vse njegove p. n. dobrotnike kar najtopleje ter si usoja priporočati pomoči potrebne učence še nadaljni njih blagohotnosti.

12. Vzprejemnine in prispevki učencev za učila (glej štev. 8!).

Ti doneski so se porabili za nakup pri posameznih učnih strokah potrebnih učil (v zmislu ministerskih naredb z dné 14. junija 1878, štev. 9299, in z dné 17. aprila 1891, štev. 6323).

VII.

Wichtigere Erlässe der k. k. Unterrichtsbehörden.

1.) Erlass des hohlöbl. k. k. Landesschulrathes vom 14. August 1897, Z. 2124, verfügt mit Rücksicht auf die übergroße Zahl der in die slovenische Abtheilung der I. Classe am h. o. Staats-Obergymnasium im Julitermine aufgenommenen Schüler, dass im Interesse der thunlichen Ausgleichung der Frequenz beider Anstalten 15 Schüler der I. b. Classe der genannten Anstalt an das Staats-Untergymnasium abgegeben werden. Mit dem Erlasse derselben Schulbehörde vom 11. September 1897, Z. 2577, wird die Feststellung des diesbezüglichen Auftheilungsschlüssels der Vereinbarung der beiden Directionen anheimgestellt, hiebei jedoch die Rücksichtnahme auf die Wohnungen der Schüler oder die Reihenfolge, in welcher sie sich zur Aufnahme gemeldet haben, als billigster Auftheilungsschlüssel empfohlen. Mit dem Erlasse vom 6. September 1897, Z. 22.724, hat das hohe k. k. Unterrichtsministerium gestattet, dass die in Rede stehenden Schüler von der neuerlichen Ablegung der Aufnahmeprüfung für die I. Classe enthoben werden.

2.) Erlass des hochlöbl. k. k. Landesschulrathes vom 8. April 1898, Z. 604, womit die Direction unter Hinweis auf den Erlass des hohen k. k. Ministeriums für

C. und U. vom 17. December 1897, Z. 26.715, betreffend das Verhältnis zwischen Schule und Haus und die Studentenquartiere der Mittelschüler im besonderen, beauftragt wird, eine auf Grund eingehender Berathungen des Lehrkörpers in beiden Landessprachen verfasste Belehrung für Kost- und Quartiergeber zur Genehmigung vorzulegen.

3.) Erlass des hochlöbl. k. k. Landesschulrathes vom 9. April 1898, Z. 910: Den Schülern ist das Zwickeltragen zu gestatten, jedoch nur in jenen Fällen, wo dies von fachärztlicher Seite ausdrücklich angeordnet wurde.

4.) Erlass des hochlöbl. k. k. Landesschulrathes vom 1. Juni 1898, Z. 1441, ermächtigt die Direction auf Grund des Erlasses des hohen k. k. Ministeriums für C. und U. vom 17. Mai 1898, Z. 7640, an besonders heißen Sommertagen (wo das Thermometer um 10 Uhr vormittags im Schatten 20° R. überschreitet) einzelne Unterrichtsstunden, eventuell den ganzen Nachmittagsunterricht entfallen zu lassen. Der eventuelle Ausfall von Unterrichtsstunden in den obligaten Gegenständen ist in entsprechender Weise auszugleichen.

VIII.

Kako se je pospeševal telesni razvoj šolske mladine.

(Zvršitev ministerske naredbe z dné 12. oktobra 1890, št. 1853.)

Preteklo šolsko leto ni bilo niti jeseni niti po zimi telesnemu razvoju šolske mladine ugodno. Deževna jesen je preprečila igre na travniku skoraj popolnoma, pregorka zima pa je onemogočila prosto gibanje in zabavo na ledu. Isto tako sta ovirala nizka temperatura in pogosti dež v pomladnem času kopanje in plavanje.

Šolske igre je vodil s hvalno vnmemo in opreznostjo nam. učitelj *A. Peterlin*. Igralo se je ob četrtnih in sobotah popoldne na travniku, ki ga je tukajšnjima gimnazijama odmenil v ta namen slavni mestni zbor. Pri igrah so bili učenci razdeljeni po razredih in je vsak razred za-se igral svojo igro. Vsakej skupini je načelo igralni reditelj, ki je v začetku razložil igro in pazil na pravilno njeno zvršitev.

Igre so si učenci večinoma sami izbirali. Vsako uro so se igre premenile. Najbolj so ugajale te-le: «Črni mož», «Miš in mačka», «V vodnjak gledati», «Trdni most», «Jezdec in konji», «Zadnji par naprej», «Kuzki», «Lučanje žoge».

Kedaj, kje in koliko časa se je igralo in koliko je bilo udeležencev pove nastopna preglednica:

D a n	I g r i š č e	Č a s	Š t e v i l o
25. sept. 1897	Travnik	4—6	107
30. » »	»	$\frac{1}{2}$ 4—6	71
2. okt. »	»	$\frac{1}{2}$ 4—6	83
28. aprila 1898	»	4—6	105
11. maja »	izlet na Šmarno goro	6. zjutraj do 7. zvečer	98
21. » »	travnik	4—6 $\frac{1}{2}$	87
4. junija »	»	4—6 $\frac{1}{2}$	74
18. » »	»	4—6 $\frac{1}{2}$	49
25. » »	»	4—6	52
30. » »	»	4—6	46
2. julija »	»	4—6	53
7. » »	»	4—6	57
9. » »	»	4—6	62

Potrebnih igral je pribavilo ravnateljstvo iz prispevkov, ki jih v ta namen plačujejo učenci.

Vsak šolski dan se je dovolilo učencem ob desetih 10 minut počitka; ta čas so smeli izprehajati se po prostornem šolskem dvorišču, dočim so se zračile učilnice.

IX.

Kronika.

Ker se je strogo zvrševala od vis. c. kr. naučnega ministerstva l. 1894. izdana naredba, po kateri ni smetno na ljubljanskih gimnazijah vzprejemati pripadnikov državnih gimnazij v Kranju in Novem mestu, se je skrcilo število učencev i letos, sicer neznatno (vzprejelo se jih je začetkom šolskega leta le 15 manj nego lani ob istem času), vendar pa toliko, da je odpal tretjemu razredu vzporedni oddelek. Poučevalo je na zavodu (v štirih razredih z dvema vzporednima oddelkoma) v I. polletju 9, v II. polletju 10 učiteljev: ravnatelj, 5 profesorjev, 1 redni in 2, oziroma 3 namestni učitelji.

Z razpisoma z dné 31. julija 1897, šte. 19.522, in z dné 7. maja 1898, šte. 10.005, je dovolilo vis. c. kr. ministerstvo za uk in bogočastje, da prevzame prof. *dr. Lovro Požar* začasno vodstvo mestne višje dekliske šole v Ljubljani v šolskih letih 1897./98. in 1898./99. Z omenjenima razpisoma je pristalo isto šolsko oblastvo i na to, da se zniža imenovanemu profesorju mera učne dolžnosti na državni nižji gimnaziji v šolskem letu 1897./98. na 10, v šolskem letu 1898./99. pa na 7 ali 8 tedenskih ur.

Z razpisom z dné 5. avgusta 1897, šte. 20.111, je odvezalo c. kr. naučno ministerstvo namestnega učitelja, *dra. Jos. Pipenbacherja*, uvažajoč njegovo praktično učiteljevanje, dolžnosti, prebiti propisano poskusno leto.

Z razpisom z dné 24. januarija 1898, šte. 217, je c. kr. deželni šolski svet hvalno priznal prizadevano poslovanje prof. *Davorina Karlina*, ki je bil v šolskem letu 1896./97. vpeljal namestnega učitelja *dra. Jos. Pipenbacherja* v praktično učiteljevanje.

Z razpisom z dné 15. oktobra 1897, šte. 2912, je preslavni c. kr. deželni šolski svet stalno v službi potrdil rednega učitelja (veronauka) *Andreja Karlina* ter mu priznal profesorski naslov.

Pooblaščen od visokega c. kr. naučnega ministerstva z razpisom z dné 26. februarja 1898, šte. 4173, je umanjšal c. kr. deželni šolski svet (z razpisom z dné 3. marcija 1898, šte. 656), prof. *Al. Tavčarju* mero učne dolžnosti v ta namen, da bi mogel na tukajšnji c. kr. višji realki nadomeščati deloma razbremenjenega profesorja in c. kr. okrajnega šolskega nadzornika *Fr. Levca*.

Z razpisom z dné 14. aprila 1898, šte. 6621, je vis. c. kr. ministerstvo za uk in bogočastje imenovalo namestnega učitelja *dra. Jos. Pipenbacherja* rednim učiteljem na c. kr. gimnaziji v Novem mestu (s pravno veljavnostjo od dné 1. septembra 1898. l.).

O drugih izpremabah v učiteljskem zboru glej stran 18!

Šolsko leto 1897/98. se je pričelo dné 18. septembra s slovesno sv. mašo z «Veni sancte», katero je v stolnici služil preč. gosp. knezoškofijski konsistorijalni svetnik in c. kr. profesor na tukajšnji višji gimnaziji, *Tomo Zupan*. Vzprejemne izkušnje so se opravile dné 16., ponavljalne pa v dobi od 16. do 18. septembra.

Prvo polletje se je končalo dné 12. februarija s tiho sv. mašo, po kateri se je pela cesarska pesen, drugo polletje pa se je pričelo dné 16. februarija.

V dobi od 26. marcija do 20. aprila je nadzoroval zavod c. kr. deželni šolski nadzornik, gosp. *Jos. Šuman*, ki je bil prisostvoval že 22. oktobra 1897. I. latinškemu, oziroma slovenskemu pouku v obeh oddelkih I. razreda in nemškemu pouku v III. razredu. Pregledavši náložne zvezke učencev, šolske kataloge in razrednice in prepričavši se o rednem stanu in vestnem oskrbovanju učnih zbirk je sklical dné 20. aprila učitelstvo v konferencijo ter mu podal nekaj navodil; pri tej priliki je ravnatelj v imenu vsega učiteljskega zbora iznova utemeljeval prošnjo, gosp. deželni nadzornik naj bi po svojih močeh deloval na to, da vis. c. kr. šolsko oblastvo čim prej razširi državno nižjo gimnazijo ljubljansko v popoln zavod z osmimi razredi.

Tudi knezoškofijski komisar, milostni prelat in apostolski protonotar a. i. p., kanonik in stolni dekan, preč. gosp. *dr. Andrej Čebašek*, je večkrat prisostvoval veronauku.

Dné 11. maja je priredilo blizu 100 učencev pod vodstvom štirih učiteljev majniški izlet na Šmarno goro in v Medvode.

Dné 20. maja se je postavil zavod v poredje Pred škofijo, da dostojno pozdravi novoimenovanega premilostnega kneza in škofa *dra. Antona Jegliča* ob njegovem prihodu v Ljubljano. Dné 22. maja so se udeležili učiteljskega zbora zastopniki slovesnega vmeščenja Njegove milosti v stolnici, dné 25. maja pa se je poklonilo presvetlemu knezu v Njegovi palači učiteljsko odposlanstvo v imenu zavoda. Na ravnateljve besede je blagovolil premilostni vladika prisrčno odgovoriti, zagotavljajoč učiteljem in učencem državne nižje gimnazije ljubljanske Svojo naklonjenost.

Bogoslužne vaje: God Njiju veličanstev, cesarja *Franca Jožefa I.* in cesarice *Elizabete*, je obhajal zavod (dné 4. oktobra, oziroma 19. novembra) s sv. mašo, po kateri se je pela cesarska pesen. Učitelstvo se je poleg tega udeležilo tudi še slovesnih sv. maš v stolni cerkvi na rojstni in godovni dan Njegovega veličanstva, cesarja *Franca Jožefa I.* (dné 18. avgusta, oziroma 4. oktobra), kakor tudi slovesnih zadušnic za ude presvetle cesarske rodovine (dné 5. maja za Njeno veličanstvo, cesarico *Marijo Ano*, dné 28. junija pa za Njegovo veličanstvo, cesarja *Ferdinanda I.*). — K izpovedi in sv. obhajilu je šla šolska mladina trikrat. Pripravljeni od preč. gosp. kateheta so prejeli trije učenci o binkoštih svetstvo sv. birme, dné 29. junija pa trije prvič sv. obhajilo. V toplejših mesecih so se udeleževali učenci dvakrat na teden (ob sredah in četrtek) sv. maše v nunski cerkvi ob polosmih; v I. polletju je vodil *deški* pevski zbor četrtošolec *Jakob Jančar*, v II. polletju pa je ravnal *moški* pevski zbor četrtošolec *Josip Škoberne*; petje sta spremljala na harmoniju gojenca orglarske šole: v I. polletju *Anton Grum*, v II. polletju pa *Josip Bervar*. Ob nedeljah in praznikih je bila za državno nižjo gimnazijo in spodnje štiri razrede višje gimnazije v nunski cerkvi ob osmih skupna služba božja, pri kateri sta pela združena deška zbora obeh zavodov; petje je vodil četrtošolec (višje gimnazije) *Anton Breznik*, spremljal pa je na harmoniju sedmošolec *M. Samec*. Propovedovalo se je premenjema nemški in slovenski. Učenci obeh zavodov so bili v cerkvi ločeni in nadzirani od primerne števila učiteljev. — Zavod se je korporativno udeležil slovesnega cer-

kvenega obhoda na dan sv. rešnjega telesa (dné 9. junija), zastopniki učiteljskega zbora pa tudi cerkvenega obhoda na veliko soboto (dné 9. aprila).

Zdravstveno stanje učencev je bilo ugodno; nevarno obolela sta le dva učenca, a umrl hvala bogu ni nobeden. Manj ugodno je bilo zdravstveno stanje učiteljev (prim. stran 18., b) Odpusti!).

Ustmene premestne izkušnje so se vršile v dobi od 1. do 9. julija; privatisti so se izpraševali dné 7. in 8. julija; razredbene konferencije so bile dné 8. in 9. julija, završna pa dné 14. julija. Šolsko leto se je končalo dné 15. julija z zahvalno sv. mašo, po kateri se je pela cesarska pesen. Nato so se učencem razdelila izpričevala. Dné 16. julija se prično (ob osmih) vzprejemne izkušnje za vstop v I. razred, za kateri se je bilo zglasiti dné 10. julija.

X.

Poročilo o šolski zastavi.

Zavod si je letos omislil novo šolsko zastavo, o katere nameravani nabavi je poročalo ravnateljstvo na str. 57. lanskega izvestja. Zastava, umetniški proizvod tukajšnjih c. kr. obrtnih strokovnih šol, kaže na jedni strani štirioglate prirojene bele svilenine podobo sv. Alojzija, učencem zaščitnika, na drugi pa podobo sv. Cirila in Metoda. Okrog podob, ki jih je naslikal dobro znani domači umetnik g. *Ivan Grohar*, se plete v jugoslovanskem zlogu izveden okras, očitujoč vkusno vzporejeno in v milotnih bojah krasno vezeno, zlatoobšito cvetje in listje. Svilenino obrobijo zlate rese, ob prostih nje oglah pa visita zlata čopa. Vrh zastavišča diči lično izdelan in močno pozlačen cesarski orel, tvor tukajšnjega pasarja g. *Leop. Tratnika*. Vse delo hvali samo sebe in je na čast i slavnemu vodstvu in učiteljstvu i gojenkam omenjenega c. kr. zavoda. Vzбудilo pa je tudi, ko je bilo na dan sv. rešnjega telesa prvič na videžu, splošno pozornost in zaslužno občudovanje. Poročevalec si šteje v dolžnost, zahvaliti kar najtopleje v svojem in zavoda imenu pred vsem g. ravnatelja *Ivana Šubica*, ki je osnul in narisal zastavi ves načrt ter s prizadevno skrbnostjo vodil nje izdelavo, nadalje pa tudi gospodične umetnice na njih kolikor trudovitem, toliko sijajno uspelem delu.

Dné 5. junija se je vršilo slovesno blagoslovljenje zastave v nunski cerkvi ob posebni službi božji, katero je poveljeval moški pevski zbor zavoda z lepo ubranim petjem. Duhovno opravilo je blage volje prevzel znani mladinaljub, prečast. g. kanonik in deželni poslanec *Andrej Kalan*. Razloživši mladini v jedrnatem in zamislivem govoru pomen zastave in nje posvečevanja je blagoslovil zastavo po propisanem obredu, po katerem so po jeden žrebelj zabili v zastavišče, izuščajoč primerne izreke: g. *blagoslovitelj*, za njim *ravnatelj* in profesorja *Davorin* in *Andrej Karlin* v imenu učiteljskega zbora, zastavonoša četrtošolec *Janko Zajec* pa v imenu učencev. Na to je služil preč. g. kanonik tiho sv. mašo, pri kateri sta mu stregla (v roketih) prečast. gg. prof. *Andrej Karlin* in nunski katehet *Alojzij Stroj*. Bodi blagemu cerkvenemu dostojanstveniku izrečena i s tega mesta presrečna zahvala na njegovi požrtvovalni prijaznosti, hvala pa tudi prečast. g. nunskega katehetu na njega blagovoljnem sodelovanju!

Stroški zastave v znesku 243 gld. 30 kr. so se mogli popolnoma pokriti s prostovoljnimi prispevki, nabranimi v lanskem in letošnjem šolskem letu. Imena p. n. darovateljev in količino doneskov kaže nastopni:

Računski pregled.

Prenos iz šol. l. 1896./97. (gl. lanskega izvestja str. 57. in 58.)	gld. 203·38
Darovali so v šol. l. 1897./98.:	
Preč. g. kanonik Andrej Zamejic	» 5.—
G. prof. Jos. Jenko	» 2.—
N. N.	» 0·33
Učenci* I. a. razr. gld. 4·20, I. b. razr. gld. 6·54, II. a. razr. gld. 3·81, II. b. razr. gld. 3·19, III. razr. gld. 3.—, IV. razr. gld. 5·45, skupaj	» 26·19
Obresti od nabrane vsote, naložene v hranilnici	» 6·40
Skupaj	gld. 243·30

XI.

Naznanilo o začetku šolskega leta 1898./99.

Šolsko leto 1898./99. se prične dné 17. septembra 1898 s slovesno sveto mašo z „Veni sancte“, ki se bo služila ob desetih v stolnici. Na novo vstopajočim učencem (vseh razredov) se je zglasiti, spremljanim od starišev ali njih namestnikov, dné 15. septembra pri gimnazijskem ravnateljstvu z rojstnim listom, šolskim izpričevalom zadnjega leta (štipendistom in šolnine oproščenim tudi z dotičnimi dekreti) ter plačati 2 gld. 10 kr. vzprejemnine in 1 gld. 20 kr. prispevka za učila in igrala.

Učenci, ki se dajo vpisati v prvi razred, morajo tekom solnčnega leta 1898. dovršiti deseto leto ter prebiti vzprejemno izkušnjo z dobrim uspehom. Oni, ki so doslej obiskavali kako javno ljudsko šolo, naj se izkažejo (v zmislu razpisa c. kr. naučnega ministerstva z dné 7. aprila 1878, šte. 5416) z dotičnim šolskim (obiskovalnim) izpričevalom, obsegajočim rede iz krščanskega nauka, učnega (= slovenskega in nemškega) jezika in računstva. Vzprejemne izkušnje se pričó dné 16. septembra, in sicer pismene zjutraj ob osmih, ustmene popoldne ob treh. Pri teh izkušnjah se zahteva (po določilih vis. minist. razpisa z dné 14. marcija 1870, šte. 2370, in z dné 27. maja 1884, št. 8019): Iz krščanskega nauka toliko

* I. a. razreda: Starè 2 gld., Virant 50 kr., Kebè 20 kr., Kovač in Žitko po 15 kr., Švigelj 13 kr., Boštjančič, Goljar, Kastelic, Osana, Palčič, Ravnikar in Tavzes po 10 kr., Dolenc, Koželj, Mekinda, Mesec, Ogrinc in Šiška po 5 kr., Cvar 4 kr., Hrovat 3 kr. — I. b. razreda: Kandare in Karlin po 1 gld., Počkar in Vesel po 50 kr., Bizjak, Dientl in Gostič po 20 kr., Česnik 16 kr., Nagodè in Schiffrer po 15 kr., Agneletto, Blaznik, Bončina, Bradač, Göderer, Kostanjevec, Kržè, Lušin, Mihelič, Modic, Petrič, Rupnik, Seifert, Sever, Šraj, Štefin, Tavželj, Vadnal Lud., Zabukovec, Žnidaršič in Žust po 10 kr., Omahna 8 kr., Fegic, Gruden, Možina, Steigman, Žagar in Žvokelj po 5 kr. — II. a. razreda: Grebenc 52 kr., Holeček in Keel po 50 kr., Tomsich 31 kr., Šabec 21 kr., Čok in Jerman po 20 kr., Bukovič 15 kr., Peček 11 kr., Bevc, Božič Bogom., Fatur, Miglantsch, Perič in Svetlič po 10 kr., Dimnik in Močnik po 9 kr., Babnik 8 kr., Debevc, Jere, Jezeršek, Lavrič in Vovk po 5 kr. — II. b. razreda: Tomec 60 kr., Ciuha, Odlasek in Velkavrh po 50 kr., Merčun 40 kr., Berlan in Ženko po 12 kr., Jaki, Lovšin, Samsa in Trdan po 10 kr., Lončar 5 kr. — III. razreda: Hieng 1 gld., Polec 50 kr., Polak in Slapničar po 20 kr., Kobal 15 kr., Južnič 13 kr., Goli, Novak, Škulj in Štrifof po 10 kr., Jeralla 7 kr., Ažman, Bähler, Bren, Čepon, Selan, Smolè in Zorec po 5 kr. — IV. razreda: Zajec 2 gld., Colnar, Ledenik, Modic, Sturm in Vovk po 50 kr., Abram in Jan po 20 kr., Brajer, Gerbič, Intihar, Poljak in Tomec po 10 kr., Flerè 5 kr.

znanja, kolikor se ga more pridobiti v prvih štirih letnih tečajih ljudske šole; v **učnem jeziku** (slovenskem in nemškem) spretnost v čitanju in pisanju, znanje početnih naukov iz oblikoslovja, spretnost v analizovanju prosto razširjenih stavkov, poznavanje pravopisnih pravil; v **računstvu** izvežbanost v štirih osnovnih računskih vrstah s celimi števili.

Izpraševancem, ki bi vzprejemne izkušnje ne prebili s povoljnim uspehom, se vrne vsa plačana pristojbina. Vzprejemno izkušnjo ponoviti v istem letu na istem učilišču ali kaki drugi srednji šoli ni dovoljeno.

Po 15. septembru se na novo vstopajoči učenci ne bodo več vzprejemali.

Učencem, ki so že doslej obiskavali ta zavod, se je javiti **dné 16. septembra** pri ravnateljstvu s šolskim izpričevalom zadnjega polletja ter plačati 1 gld. 20 kr. prispevka za učila in igrala.

Učenci, ki nameravajo prestopiti z drugih učilišč na c. kr. drž. nižjo gimnazijo ljubljansko, naj si priskrbe na izpričevalu zadnjega polletja pripomnjo o pravilno naznanjenem odhodu; isto je storiti tudi onim tukajšnjim učencem prvih treh razredov, ki hočejo prihodnje leto nadaljevati svoje nauke kje drugje.

Zapiski učnih knjig se bodo dobivali pri tukajšnjih knjigotržcih.

Ponavljalne in dodatne izkušnje se bodo vršile **dné 16. in 17. septembra**, istotako vzprejemne izkušnje za vse druge razrede (izvzemši I.).

Polletna šolnina znaša 20 gld. Učenci **I. razreda** jo morajo plačati za I. polletje v prvih treh mesecih šolskega leta; vendar smejo (v zmislu razpisa vis. naučnega ministerstva z dné 6. maja 1890), ako so revni, prositi plačilnega odloga, oziroma oproščenja šolnine ter oddati dotične prošnje ravnateljstvu v prvih osmih dneh šolskega leta. Njih prošnji se more ugoditi, ako jim učiteljski zbor po prvih dveh mesecih prizna v vsakem šolskem predmetu najmanj znamko «povoljno» («befriedigend»), v vedenju znamko «hvalno» («lobenswert») ali «povoljno», v pridnosti pa «vztrajno» («ausdauernd») ali «povoljno», koncem I. polletja pa I. razred v napredku, v vedenju in pridnosti pa najmanj znamko «povoljno». V vseh drugih slučajih morajo neoprosčeni učenci plačati polletno šolnino v prvih šestih tednih vsakega polletja, ako jih ni med tem presl. dež. šolski svet oprostil plačevanja šolnine na njih upravičeno prošnjo. Upravičena pa je prošnja (po razp. vis. naučnega ministerstva z dné 12. junija 1886, šte. 9681) le, ako so prosilci zares revni in ako so dobili v izpričevalu zadnjega polletja najmanj prvi red v napredku, v vedenju in pridnosti pa vsaj znamko «povoljno».

Prošnjam za oproščenje šolnine, naslovljenim na «preslavni c. kr. deželni šolski svet kranjski», naj pridenó revni prvošolci (ki niso repentni) revnostno izpričevalo, obsegajoče natančne in vestne podatke o stanu in imetku staršev ter ne nad jedno leto staro; neoprosčeni revni učenci drugih razredov pa morajo priložiti svojim prošnjam tudi še izpričevalo zadnjega polletja.

Učenci, pripadajoči po svojem rojstnem kraju ali po rodbinskih razmerah ozemelju c. kr. okrajnih glavarstev v Kranju, Radovljici, Črnomlju in Novem mestu ali pa ozemelju c. kr. okrajnih sodišč v Kamniku, Kostanjevici, Mokronogu in Zatičini, se po razpisu preslavn. c. kr. dež. šol. sveta z dné 28. avgusta 1894, šte. 2354, na tem zavodu ne smejo vzprejemati. V posebnega ozira vrednih slučajih more jim vzprejem izjemoma dovoliti le c. kr. dež. šol. svet.

P. n. stariši ali varuhi takih učencev, ki nameravajo tukaj na novo vstopiti ter potrebujejo takega dovoljenja, naj si je pravočasno izposlujejo pri preslavn. c. kr. deželnem šolskem svetu s posebno, dobro utemeljeno prošnjo.

Ravnateljstvo.

Mittheilungen, den Beginn des Schuljahres 1898/99 betreffend.

Das Schuljahr 1898/99 wird am **17. September** mit einem in der Domkirche um 10 Uhr abgehaltenen hl. Geistamt eröffnet werden. **Neu eintretende Schüler** aller Classen haben sich am **15. September** bei der Gymnasialdirection zu melden, sich mit dem Taufscheine, den Schulnachrichten, resp. dem Zeugnisse über das letzte Semester (Stipendisten und vom Schulgelde befreite Aufnahmswerber überdies mit den betreffenden Decreten) auszuweisen und eine Aufnahmstaxe von 2 fl. 10 kr. nebst einem Lehr- und Spielmittelbeitrage von 1 fl. 20 kr. zu entrichten.

Schüler, welche in die **I. Classe neu eintreten** wollen, müssen das zehnte Lebensjahr erreicht haben oder es noch im Solarjahre 1898 erreichen und sich einer Aufnahmsprüfung mit gutem Erfolge unterziehen. Die **Aufnahmsprüfungen** beginnen am **16. September**, und zwar um 8 Uhr vormittags die schriftlichen, um 3 Uhr nachmittags die mündlichen. Bei diesen Prüfungen werden im Sinne der h. Ministerial-Verordnungen vom 14. März 1870, Z. 2370, und vom 27. Mai 1884, Z. 8019, folgende Anforderungen gestellt: «In der **Religion** jenes Maß von Wissen, welches in den ersten vier Jahreskursen einer Volksschule erworben werden kann; in der **Unterrichtssprache** (slovenisch und deutsch) Fertigkeit im Lesen und Schreiben, Kenntnis der Elemente aus der Formenlehre, Fertigkeit im Analysieren einfach bekleideter Sätze, Bekanntschaft mit den Regeln der Orthographie; im **Rechnen** Übung in den vier Grundrechnungsarten in ganzen Zahlen.»

Schülern, welche diese Aufnahmsprüfung nicht bestehen, werden die erlegten Taxen rückerstattet. Eine Wiederholung der Aufnahmsprüfung im selben Jahre, sei es an dieser oder an einer anderen Anstalt, ist unzulässig.

Nach dem 15. September werden neu eintretende Schüler nicht mehr aufgenommen.

Die dieser Anstalt bereits angehörenden Schüler haben sich am **16. September** bei der Direction mit dem Semestralzeugnisse zu melden und einen Lehr- und Spielmittelbeitrag von 1 fl. 20 kr. zu erlegen.

Die **Nachtrags-** und **Wiederholungsprüfungen** sowie die **Aufnahmsprüfungen** für die II. bis IV. Classe finden am **16. und 17. September** statt.

Die Verzeichnisse der pro 1898/99 dem Unterrichte zugrunde zu legenden Lehrbücher sind in den hiesigen Buchhandlungen erhältlich.

Nach den Bestimmungen des Erlasses des hochlöbl. k. k. Landesschulrathes vom 28. August 1894, Z. 2354, dürfen Schüler, welche nach ihrem Geburtsort und nach ihren Familienverhältnissen dem Bereiche der k. k. Bezirkshauptmannschaften Krainburg, Radmannsdorf, Rudolfswert und Tschernembl und dem Bereiche der k. k. Bezirksgerichte Landstraß, Nassenfuß, Sittich und Stein angehören, hierorts nur ausnahmsweise in besonders berücksichtigungswürdigen Fällen mit Genehmigung des k. k. Landesschulrathes aufgenommen werden.

Die P. T. Angehörigen jener Schüler, welche hierorts **neu eintreten** wollen und einer solchen Genehmigung bedürfen, wollen um dieselbe beim k. k. Landesschulrath rechtzeitig mit einem gut motivierten Gesuche einschreiten.

Die Direction.

Imenik učencev.*

I. a. razred.

Antončič Adolf, Ljubljana. <i>R.</i>	Virant Josip, Tolmin.
Boštjančič Leopold , Smrje pri Ilir. Bistrici.	Wresnik Viktor, Radeče.
Cankar Izidor, Šid v Slavoniji.	Žitko Matija, Vrd pri Vrhniki.
Cvar Josip, Preserje pri Borovnici.	
Dolenc Ivan, Repnje.	<i>Tekom šolskega leta so izstopili:</i>
Goljar Fran, Trata pri Ljubljani.	Černe Josip, Dvor.
Hrovat Bogomir, Ziri. <i>R.</i>	Česen Anton, Vipava.
Jakhel Emil, Radeče.	Delacorda Ivan, Ljubljana.
Juvan Alojzij, Vače.	Hladnik Adolf, Brod pri Logatcu.
Kastelic Peter, Ljubljana.	Istenič Tomaž, Črni Vrh.
Kebe Matevž, Dolenje Jezero pri Čerknici.	Kalan Viktor, Breg pri Borovnici.
Kovač Fran, Ljubljana.	Kelhar Anton, Sv. Vid pri Ljubljani.
Koželj Ludovik, Sv. Gotard.	Keržič Ivan, Ljubljana.
Mekinda Anton, Martinjak pri Čerknici.	Ločniškar Fran, Zbilje pri Medvodah.
Mesec Andrej, Stara Vrhnika.	Logar Fran, Horjul.
Mevec Alfonz, Kandija pri Novem Mestu.	Lončar Fran, Ljubljana.
Mihelič Valentjn, Kropa.	Lukan Ivan, Radovljica.
Ogrinc Fran, Zlebič pri Ribnici.	Magajna Jakob, Dolenje Vreme.
Osana Josip, Ljubljana.	Medic Fran, Ljubljana.
Palčič Venceslav, Markovec pri Starem Trgu.	Mehle Anton, Velika Loka.
Ravnikar Ivan, Ljubljana.	Niefergall Rudolf, Radovljica.
Ržen Vinko, Ljubljana.	Pikel Matija, Postojina.
Skvarča Fran , Slavina.	Prosenc Ivan, Ljubljana.
Smuk Ignacij, Podkoren.	Richter Henrik, Fužine pri Kamniku.
Starè Bruno, Kranj.	Rupnik Maks, Črni Vrh.
Šinkovec Florijan, Idrija.	Sedlar Anton, St. Rupert. <i>R.</i>
Šiška Ivan, Hrastje pri Ljubljani.	Tomazič Martin, Zalog.
Švigelj Alojzij, Borovnica.	Vozel Ivan, Ljubljana.
Tavzes Karol, Idrija.	Zupancič Ludovik, Trst.

I. b. razred.

Agneletto Josip, Trsek na Primorskem.	Kostanjevec Rafael, Vipava.
Bizjak Fran, Sanobor.	Kržè Fran, Vrd pri Vrhniki.
Blaznik Adolf, Ljubljana.	Likovič Fran, Snebrje.
Bončina Fran , Spodnja Idrija.	Lušin Dominik, Hrib pri Loškem Potoku.
Bradač Fran, Jama pri Žužemberku.	Mihelič Anton, Dane.
Česnik Ivan, Sanobor.	Medic Anton, Ljubljana.
Dientl Robert, Dunaj.	Možina Fran, Novo Mesto. <i>R.</i>
Dolenc Cyril, Ljubljana. <i>R.</i>	Mreina Fran, Gor. Kašelj.
Fegic Bogomir, Ajdovščina na Primorskem.	Nagodè Josip, Divača na Primorskem.
Goederer Ivan, Rtenek.	Omahna Jakob, Log pri Litiji.
Gostič Anton, Ljubljana.	Petrič Ivan, Gumnišče.
Gruden Karol, Godovič. <i>R.</i>	Počkar Viktor, Ljubljana.
Kandare Albin, Ljubljana.	Rupnik Matej, Idrija.
Karlin Ivan , Kranj.	Schiffert Egidij, Ljubljana.
Kordiš Ivan, Travnik pri Loškem Potoku.	Seifert Avgust, Črnomelj.

* Debeli tisk znači odličnjake.

Sever Josip, Ljubljana. *R.*
 Steigman Fran, Moravče.
 Šraj Ivan, Zelezniki.
 Šetin Edvard, Zalog pri Postojini.
 Tavželj Alojzij, Sv. Vid nad Čerknico.
 Tomšič Fran, Ilirska Bistrica.
 Vadnal Fran, Borovnica.
 Vadnal Ludovik, Borovnica.
 Vesel Fran, Ljubljana.
 Zabukovec Ivan, Randol.
 Žagar Ivan, Ljubljana.
 Žnidaršič Josip, Mramorovo.
 Žust Anton, Skofja Loka.
 Zvokelj Rafael, Vrhpolje pri Vipavi.

Tekom šolskega leta so izstopili:

Armič Evgen, Ljubljana.
 Benedek Vinko, Sv. Križ pri Litiji.
 Burnik Josip, Idrija.
 Drešar Vinko, Svetnje.
 Jager Anton, Ivanje Selo.
 Jurman Vinko, Nemška Loka.
 Lampè Fran, Kočevje.
 Levstek Josip, Idrija.
 Paulin Ivan, Ljubljana.
 Petrič Rudolf, Maribor na Štajerskem.
 Rovšek Ludovik, Gabrje pri Moravčah.
 Verbič Viktor, Mengiš.

II. a. razred.

Babnik Ivan, Gorenja Šiška.
 Bevc Anton, Pečice pri Litiji.
 Blaž Karol, Ljubljana. *R.*
 Božič Bogomir, Idrija.
 Božič Rajko, Ziri. *R.*
Bukovič Anton, Gradišče.
 Čok Ivan, Lonjer pri Trstu.
 Debeve Ivan, Begunje pri Čerknici.
 Dimnik Martin, Jarše ob Savi.
 Dražil Štefan, Ljubljana.
 Fatur Jakob, Zagorje.
 Grebenc Oton, Radeče.
 Holecšek Peter, Spodnja Šiška.
 Jere Fran, Iška Loka.
 Jerman Anton, Ljubljana.
 Jezeršek Jurij, Spodnja Šiška.
Kcel Ivan, Trzin.
 Kuster Ivan, Gaberje pri Celju.
 Lavrič Josip, Gora Kračalje.
 Ljkar Anton, Idrija.
 Lončar Karol, Ljubljana.
 Mahkota Karol, Ljubljana.

Malavašič Ignacij, Vrhnika. *R.*
 Miglantsch Ivan, Idrija.
Močnik Ernest, Idrija.
 Peček Avguštin, Grahovo.
 Perhavec Alojzij, Divača na Primorskem. *R.*
 Perič Ludovik, Borovnica.
 Stritar Albin, Zagorje.
 Svetlič Ivan, Ljubljana.
 Šabec Karol, Selce.
 Širčelj Karol, Ljubljana.
 Tomec Ernest, Bloke pri Fari.
 Tomsich Josip, Poreč na Primorskem.
 Vovk Alojzij, Goče pri Vipavi. *Pr. r.*
 Vrtovec Milan, Sv. Vid pri Vipavi.
 Zaletel Janko, Ljubljana.

Tekom šolskega leta so izstopili:

Jug Valentin, Sv. Lovrenc pod Prežinom pri Celju. *R.*
 Košak Jakob, Ljubljana.
 Oblak Fran, Ljubljana.
 Pracni Henrik, Stari Trg.

II. b. razred.

Berlan Alojzij, Ambrus pri Žužemberku.
 Bešter Ivan, Kropa.
 Borštnik Bogoslav, Banja Loka pri Kočevju.
 Burgar Ivan, Zavrh pri Smedniku.
Čuha Viktor, Hrušica pri Ljubljani.
 Černe Ivan, Ljubljana. *R.*
 Gostinčar Ivan, Ljubljana.
 Gregorka Karol, Ljubljana.
 Jaki Fran, Draga pri Sv. Rupertu.
 Košenina Ivan, Koseze pri Ljubljani.
 Lončar Fran, Zagreb.
 Lovšin Anton, Hrovača pri Ribnici.
 Magajna Fran, Dolenje Vreme pri Divači.
 Merčun Anton, Podrečje pri Domžalah.
 Nabernik Ivan, Dovje.
 Novak Ivan, Rozore pri Dóbrovi.
 Novak Viktor, Spodnja Šiška.

Odlasek Josip, Braunau v Gorenji Avstriji.
Samsa Ivan, Gora pri Sodražici.
 Selan Fran, Prežganje pri Litiji.
 Smuc Rudolf, Ljubljana.
 Šušteršič Ernest, Ljubljana.
 Tomec Valentin, Moravče.
 Trdan Fran, Sušje pri Ribnici.
 Velkavrh Josip, Studa pri Domžalah.
 Vrtačnik Alois, Vič pri Ljubljani.
 Zenko Fran, Spodnja Šiška.

Tekom šolskega leta so izstopili:

Kovač Josip, Ljubljana.
 Požar Fran, Sv. Trojica pri Mokronogu.
 Simončič Ivan, Ljubljana.
 Zakotnik Albin, Postojina.

III. razred.

Ambrožič Josip, Velike Poljane.
 Ažman Valentin, Kočevje. *R.*
 Bäßler Viljem, Vrhnika.
 Bole Lavoslav, Laze pri Planini.
 Bren Prostoslav, Rovišče pri Vačah.
 Goli Alojzij, Ljubljana.
 Hieng Ernest, Rakek.
 Jeralla Prostoslav, Budimpešta na Ogerskem.
 Jernejec Peter, Brezovica.
 Jeruc Oton, Kamnik. *R.*
 Juh Avgust, Ljubljana.
 Južnič Rudolf, Czegled na Ogerskem.
 Kadunec Prostoslav, Smarije pod Ljubljano.
 Kobal Josip, Planina nad Vipavo.
 Košmerl Bogomil, Sodražica.
 Kremžar Prostoslav, Cerovica pri Litiji.
 Likar Bogomil, Šturje.
 Mramor Janko, Kališče pri Velikih Laščah.
 Novak Fran, Rozore pri Dóbrovi.
 Oblak Valentin, Horjul.
 Peterlin Matej, Velike Poljane.
 Polak Venceslav, Devica Marija v Polju.
 Polec Julij, Kamnik. *R.*
 Potrato Gilbert, Ljubljana.
 Repovš Edvard, Ljubljana.
 Selan Matija, Dobrunje.
 Skala Josip, Vrbovo pri Ilirski Bistrici.

Skulj Hrabroslav, Kaplanovo pri Velikih Laščah. *R.*
 Slapničar Ivan, Selo pri Ljubljani. *R.*
 Smolè Mavricij, Prečna pri Novem Mestu.
 Suhadobnik Josip, Smartno pod Šmarno Goro.
 Šeme Avgust, Vič pri Ljubljani.
 Štritof Zvonimir, Čajnarje nad Čerknico.
 Zimmerman Adolf, Črnomelj. *R.*
 Zorec Ivan, Mali Gaber.
 Župančič Valentin, Moste pod Ljubljano.
 Žagar Radivoj, Bistričica pri Kamniku.

Privatisti:

Čepon Ivan, Horjul.
 Jenko Josip, Zgornji Bernik. *R.*
 Srebotnjak Fran, Metlika.

Tekom šolskega leta so izstopili:

Beniger Fridolin, Podkoren pri Kranjski Gori.
 Beniger Ljudovik, Kranjska Gora.
 Bernot Josip, Ljubljana.
 Cimerman Milan, Vrhnika.
 Puppis Ivan, Košana.
 Repovš Albin, Ljubljana.
 Šinkovec Bogomil, Vrhnika.
 Vovk Vekoslav, Goče pri Vipavi.

IV. razred.

Abram Maks, Tupelče na Primorskem.
 Bambič Josip, Ponikve. *R.*
 Bekš Josip, Ljubljana.
 Brajer Anton, Pogled pri Mokronogu.
 Brecljnik Fran, Dol.
 Čolnar Ivan, Stožice.
 Čencič Julij, Kamnik.
 Dostal Rudolf, Ljubljana.
 Flerè Pavel, Ljubljana.
 Fleš Albin, Ribnica.
 Gerbič Hugon, Ulm na Virtemberškem.
 Gregorin Ivan, Ljubljana.
 Hribar Fran, Srednje Gameljne.
 Intihar Anton, Javorje pri Vel. Laščah. *R.*
 Jan Ivan, Ljubljana.
 Jančar Jakob, Laze.
 Kerhè Fran, Vipava.
 Kilar Anton, Tržič.
 Klavžar Ivan, Črni Vrh pri Idriji.
 Ledenik Alfred, Ljubljana.
 Marolt Ferdinand, Sodražica. *R.*
 Martincič Jernej, Dolenja Vas pri Čerknici.

Modic Izidor, Lahovo pri Rakeku.
 Paternoster Zmagoslav, Krško.
 Poljak Fran, Podlipovica pri Kolovratu.
 Ponikvar Jernej, Pri Fari na Blokah.
 Praprotnik Edvard, Kočevje.
 Rekar Ernest, Ljubljana.
 Remšak Anton, Smartno pri Gorenjem Gradu na Štajerskem.
 Schmautz Jernej, Luče na Štajerskem.
 Sedej Ivan, Vojsko pri Idriji.
 Silvester Fran, Vipava.
Sturm Fran, Košana.
 Škoberne Josip, Brezje na Štajerskem.
 Štrubelj Karol, Rudnik pri Ljubljani.
 Tomec Ivan, Bloke.
 Turšič Leopold, Lož.
 Vizjak Vinko, Ljubljana.
 Vodè Anton, Vič.
 Vovk Ivan, Ljubljana.
 Zajec Ivan, Cerovec.
 Zlobec Avguštin, Ponikve na Primorskem.

